

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบแผนการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียน
อาชีวศึกษา กรณีศึกษา นักเรียนอาชีวศึกษา ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม โรงเรียนกองทัพบกอุปถัมภ์
ช่างกล ขส.ทบ. ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า ทบทวนเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการอาชีวศึกษาเอกชนในปัจจุบัน
2. ทฤษฎีความก้าวร้าว
3. ทฤษฎีโครงสร้างและการควบคุมทางสังคม
4. ทฤษฎีกลวิธีสร้างความเป็นกลาง
5. ทฤษฎีการตราหน้า (Labeling Theory)
6. ทฤษฎีการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นของวอลเตอร์ มิลเลอร์ (Walter Miller)
7. ทฤษฎีการเลียนแบบ
8. แนวคิดในเรื่องการกระทำผิด
9. แนวความคิดเกี่ยวกับความรุนแรง
10. พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นและสาเหตุของการประพฤติดีวินัยของนักเรียน
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบแผนการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะ

วิวาทของนักเรียนนักศึกษา

12. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร
13. งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
14. การฝึกอบรม
15. แนวคิดในการพัฒนาชุดฝึกอบรม

การจัดการอาชีวศึกษาเอกชนในปัจจุบัน

การอาชีวศึกษา คือ กระบวนการเสริมความรู้ ทักษะและเจตคติในด้านวิชาชีพแก่เยาวชน
และบุคคลทั่วไป โดยต้องเป็นไปตามความต้องการกำลังคนของท้องถิ่นและของประเทศ ทั้งนี้
เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประกอบวิชาชีพมีรายได้ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างผาสุก ดังนั้น
การอาชีวศึกษาจึงเป็นลักษณะของการศึกษาที่มีความผูกพันกับลักษณะงานอาชีพ โครงสร้าง
ตลาดแรงงาน และเทคโนโลยีที่ใช้อยู่ในงานประเภทและระดับต่าง ๆ จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น

“การศึกษาเพื่ออาชีพ” ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาสายสามัญทั่วไปตรงที่เป็นการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ (จิตติมา เก่งถนอมศักดิ์, 2546, หน้า 18)

ปัจจุบันนี้ การอาชีวศึกษาอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกฎหมายกำหนดให้กรมอาชีวศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการจัดและส่งเสริมการศึกษาวิชาชีพในระดับปริญญาตรี อนุปริญญา ประกาศนียบัตร หลักสูตรระยะสั้น และหลักสูตรพิเศษรวมถึงปฏิบัติราชการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย โดยกฎหมายได้กำหนดเป้าหมายและภารกิจหลักของกรมอาชีวศึกษาไว้หลายประการ กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ในการศึกษา ค้นคว้าและสร้างหลักสูตร กำหนดโครงสร้างการจัดการศึกษา และถือการเรียนการสอนรวมทั้งจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพแก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไปในสถานศึกษา พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนด้านบริหารทั่วไป บริหารงานบุคคล นโยบายและแผนงาน การคลังและเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งจัดฝึกอบรมและพัฒนาให้กับข้าราชการ ครูอาชีวศึกษาต่าง ๆ โดยกรมอาชีวศึกษาจะมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) ปริญญาตรี และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น โดยแบ่งเป็น 5 ประเภทวิชา คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม คหกรรมและศิลปกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตกำลังคนระดับกลาง ในระดับช่างฝีมือและช่างเทคนิคให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ลักษณะการจัดการศึกษาของกรมอาชีวศึกษา

กรมอาชีวศึกษาได้ดำเนินการจัดการและฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อผลิตกำลังคนในระดับ กึ่งฝีมือ ช่างฝีมือ และช่างเทคนิค ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยจัดการศึกษาและฝึกอบรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2548)

1. การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน โดยดำเนินการจัดหลักสูตรระดับต่าง ๆ

ดังนี้

1.1 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นหลักสูตร 3 ปี สำหรับ ม.4-ม.6 โดยรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

1.2 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เป็นหลักสูตร 2 ปี ต่อจากระดับ ปวช. และตั้งแต่ปีการศึกษา 2536 ได้เริ่มรับผู้สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้าศึกษาในบางสาขาวิชาด้วยโดยเข้าศึกษา 2 ปี

1.3 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) เป็นหลักสูตร 2 ปี สำหรับนักเรียนซึ่งสำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและไม่มีประสบการณ์ด้านเทคนิค

1.4 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) เป็นหลักสูตร 2 ปี สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. และผ่านการสอบคัดเลือก (เป็นหลักสูตรเทียบเท่าปริญญาตรี)

2. การจัดการเรียนการสอนหลักสูตร ปวช. พิเศษ (อศ.กช.) รับผู้สำเร็จการศึกษาระดับภาคบังคับ (ประถมศึกษา) ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีประสบการณ์ทางการเกษตร 2-3 ปี ระหว่างอายุ 15-25 ปี เข้ารับการศึกษาในวิทยาลัยและเทคโนโลยี

3. การจัดการเรียนการสอนและฝึกอบรมหลักสูตรประเภทต่าง ๆ คือ

3.1 ประกาศนียบัตรช่างฝีมือ (ปชม.) เป็นหลักสูตร 1 ปี ซึ่งจัดโดยวิทยาลัยสังกัดกองการอาชีพ สำหรับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) ซึ่งผ่านการสอบคัดเลือก

3.2 หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น รับสมัครประชาชนทั่วไปหรือผู้สนใจที่สำเร็จการศึกษาระดับภาคบังคับเป็นอย่างต่ำ เข้าศึกษาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ซึ่งมีระยะเวลาแตกต่างกันหรือเรียกว่าหลักสูตรหลากหลายตามเนื้อหาวิชา

3.3 หลักสูตรวิชาชีพชั้นมัธยมเป็นหลักสูตรวิชาชีพจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญ และ โรงเรียนเอกชน

3.4 หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพในงานบริการด้านวิชาการด้านการเกษตรกรรมเคลื่อนที่ โดยออกไปให้ความรู้แก่เกษตรกรในชนบท

ทฤษฎีความก้าวร้าว

ปัญหาเรื่องของการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นกับนักเรียนทั่วไป โดยเฉพาะความรุนแรงจะเกิดขึ้นมากในนักเรียนทางด้านสายอาชีพ (อ้อมเดือน สดมณี, 2546, หน้า 47-50) เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน จากการศึกษาพบว่า สาเหตุของการเกิดปัญหาเพราะความรักที่มีต่อสถาบันมากกว่าเกียรติยศ ชื่อเสียงของตนเองและรักเพื่อน โดยปกติมนุษย์จะมีสัญชาตญาณการดำรงชีวิตและการทำลาย บางคนเพิ่มความสุขด้วยการทำลายตนเอง แต่บางคนมีสัญชาตญาณในการทำลายหรือก้าวร้าวที่ชอบแสดงออกต่อคนอื่น ดังนั้นทฤษฎีความก้าวร้าวจะแบ่งเป็นสองแนวทาง คือ

แนวทางแรก บุคคลที่ถูกขัดขวางไม่ให้ประสบผลสำเร็จเขาย่อมเกิดความก้าวร้าวได้ คนที่ถูกก้าวร้าว คือ ผู้ที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ

แนวทางที่สอง เชื่อว่า รากฐานของคนที่ถูกก้าวร้าวเกิดจากความคับข้องใจ จะแสดงความก้าวร้าวมากหรือน้อยขึ้นกับสถานการณ์ที่เป็นตัวนำกระตุ้น

อย่างไรก็ตามยังมีความเชื่อและแนวคิดที่ว่าจิตลักษณะจะมีความสัมพันธ์อย่างกับความก้าวร้าว ได้มีผลงานวิจัยที่ศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับพฤติกรรมก้าวร้าว คือ การคบเพื่อนของวัยรุ่นนั้นจะเลือกคบเพื่อนที่มีความสนใจตรงกัน มักผูกพันและรักดีกับกลุ่มเพื่อน มีผลการศึกษาว่า เด็กที่มักจะกระทำความผิดมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดชนิดร้ายแรงยิ่งขึ้น และพบว่า นักเรียนที่มีความผูกพันต่อสังคมต่ำและคบเพื่อนเถรจะมีอัตราการทำผิดที่สูง เด็กและเยาวชน มีการติดต่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การกระทำผิดในกลุ่ม โดยการเล่าสู่กันฟัง และทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เด็กร้อยละ 49.5 คิดที่จะนำวิธีการกระทำผิดไปใช้ในสังคม ส่วนที่เหลือร้อยละ 31.5 ไม่คิดจะเลียนแบบเนื่องจากต้องการจะกลับตนเป็นคนดี จากผลงานวิจัยของ ผ่องพรรณ แววิเศษ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน มนัส บุญประกอบ และวิลาศลักษณ์ ชั่ววลี, 2546, หน้า 49) เรื่อง ลักษณะจิตสังคมเพื่อการป้องกันพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น ที่กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชายในวิทยาลัยอาชีวศึกษา 4 แห่ง เป็นระดับ ปวช. 3 สาขา คือ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า และช่างก่อสร้าง รวม 250 คน พบว่า นักศึกษา ไม่เคยร่วมในการทะเลาะวิวาท ร้อยละ 76.8 นักศึกษาที่มีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทมาก คือ นักศึกษาที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูง อายุมาก ส่วนใหญ่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 3 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง โดยเฉพาะนักศึกษาสาขาวิชา ช่างก่อสร้าง นักศึกษาที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการทะเลาะวิวาท จะมีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทน้อยหรือไม่ทะเลาะเลย นักศึกษาที่มีลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากเท่าไร การทะเลาะวิวาทจะน้อยมากเท่านั้น และ นักศึกษาที่มีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทน้อยจะรับรู้บรรยากาศแบบประชาธิปไตยระหว่างอาจารย์ และนักศึกษามากกว่านักศึกษาที่มีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทมาก

จากพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาจะเห็นได้ว่าส่วนหนึ่งมีอิทธิพลมาจากการที่มีจิตลักษณะที่เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ผสมผสานกับอิทธิพลจากภายนอกอื่น ๆ ที่หล่อหลอมทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมทะเลาะวิวาทได้ เช่น การคบเพื่อน เป็นต้น

ทฤษฎีโครงสร้างและการควบคุมทางสังคม (Social Control)

เมอร์ดัน (Merton, 1980, p. 12) เสนอว่า โครงสร้างสังคม มีองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Goals) สำหรับคนทั่วไปในการดำรงอยู่ในสังคม
2. วิธีการ (Means) หรือวิถีทางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น

เมื่อใดที่องค์ประกอบทั้ง 2 ขาดความสมดุลหรือเกิดความขัดแย้งกัน จะทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนขึ้นในสังคม เมอร์ดันเห็นว่า โครงสร้างทางสังคมเป็นแรงกดดันที่มีต่อบุคคล ส่งผลให้เขาเหล่านั้นมีพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมมากกว่าที่จะยอมรับ การปรับตัวของบุคคลต่าง ๆ ในโครงสร้างทางสังคมแบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แบบการปรับตัวของบุคคลตามโครงสร้างของสังคม

แบบการปรับตัว	จุดมุ่งหมายทางวัฒนธรรม	วิถีทางสถาบัน
1. ปฏิบัติตาม (Conformity)	+	+
2. เบี่ยงเบน (Deviation)	+	-
3. ยึดติดระเบียบ (Ritualism)	-	+
4. หนีโลก (Retreatism)	-	-
5. ต้องการเปลี่ยนแปลง (Rebellion)	±	±

หมายเหตุ + หมายถึง การยอมรับ - หมายถึง การปฏิเสธ

1. ปฏิบัติตาม คือ กลุ่มคนที่ยอมรับในจุดมุ่งหมายของสังคมและปฏิบัติตามวิถีทางที่เป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นการปรับตัวของคนส่วนใหญ่ เช่น มีความต้องการฐานะมั่นคง ก็ขยันขันแข็งทำงานอย่างหนักเพื่อหาเงิน เป็นต้น

2. เบี่ยงเบน คือ กลุ่มคนที่ยอมรับในจุดมุ่งหมาย แต่ไม่ยอมรับหรือไม่สามารถปฏิบัติตามวิถีทางที่สังคมยอมรับได้ จะมีพฤติกรรมที่ละเมิดกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้ได้ซึ่งจุดมุ่งหมายของสังคม เช่น ผู้ที่มีรายได้น้อยต้องการมีเงิน มีวัตถุต่าง ๆ แต่สังคมชนชั้นปิดกั้นไม่ให้เขาสามารถเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านั้นโดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงใช้วิธีการที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ อาทิเช่น ขโมย โสเภณี เป็นต้น

3. ยึดติดระเบียบ คือ พวกที่ปฏิเสธจุดมุ่งหมายแต่ปฏิบัติตามวิถีทางที่สังคมกำหนด เป็นกลุ่มคนที่พยายามไม่ตั้งความหวังไว้สูง เพราะกลัวความผิดหวัง ไม่กล้าเสี่ยงในการแข่งขัน ถึงแม้ไม่มีจุดมุ่งหมาย แต่คนกลุ่มนี้ก็ยังคงดำเนินชีวิตตามแนวทางที่สังคมยอมรับ เนื่องจากได้รับการฝึกอบรมให้ยึดมั่นในกฎระเบียบ

4. หนีโลก คือ พวกที่ปฏิเสธทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทางสังคม เป็นคนที่แปลกแยกจากสังคม มักเคยเป็นคนที่ยอมรับทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทางแต่ประสบความล้มเหลว คือ ไม่สามารถไปถึงจุดมุ่งหมายโดยวิธีการที่เป็นที่ยอมรับ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่สามารถใช้วิธีการที่ไม่ยอมรับได้ เพราะการควบคุมภายในจากขบวนการขัดเกลาทางสังคมในช่วงต้น ๆ ของชีวิต คนที่ปรับตัวในลักษณะนี้ ได้แก่ พวกเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ผู้คิดยาเสพติด คนเบื่อโลก คนเร่ร่อน เป็นต้น

5. ต้องการเปลี่ยนแปลง คือ การปรับตัวของกลุ่มคนที่ปฏิเสธทั้งจุดมุ่งหมายและวิถีทางของสังคม และพยายามสร้างจุดมุ่งหมายและวิถีทางใหม่ที่ตนเห็นว่าดี ตัวอย่างการปรับตัวลักษณะนี้จะเป็นกลุ่มเรียกร้องเพื่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า คนในสังคมจะปรับตัวในแบบปฏิบัติตามมากที่สุด และปรับตัวในลักษณะหนีโลกน้อยที่สุด ส่วนการจะเลือกปรับตัวในลักษณะเบี่ยงเบนหรือยึดคิดระเบียบ หรือต้องการเปลี่ยนแปลงย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของคน ๆ นั้น สำหรับคนที่ปรับตัวเป็นพวกเบี่ยงเบนเป็นผลมาจากความบกพร่องของกระบวนการควบคุมและขัดเกลาทางสังคม รวมทั้งแรงกดดันทางสังคมจะเป็นตัวกระตุ้นให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามจزمมุ่งหมายและวิธีการ เพื่อให้ตนเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น ซึ่งสมาชิกส่วนมากของสังคมจะปฏิบัติตาม คงมีเพียงส่วนน้อยที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไป

ด้านการควบคุมทางสังคม (Social Control) โดยธรรมชาติมนุษย์ทุกคนต้องการการยอมรับจากสังคมที่คบหาสมาคม ทุก ๆ สังคมจะมีบรรทัดฐานและค่านิยมให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามจารีตและกฎเกณฑ์ที่สังคมสร้างขึ้น เปรียบเสมือนกรอบที่จะควบคุมพฤติกรรมของบุคคลไม่ให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนคนที่มีความผูกพันต่อสังคมก็สามารถควบคุมการกระทำของตัวเองได้ดีกว่าคนที่ไม่สนใจหรือเมินเฉยต่อสังคม การกระทำผิดของเยาวชนนั้นเป็นผลมาจากการที่ตัวเชื่อมระหว่างวัยรุ่นและสังคมอ่อนแอหรือแตกหักไป

เฮอร์ชิ (Hirschi, 1969 อ้างถึงใน ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 56-60) ได้ศึกษาถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ความรู้สึกผูกพัน (Attachment) หมายถึง ระดับจิตใจหรือคุณภาพของจิตใจของแต่ละคน ความรู้สึกผูกพันชั่วชีวิต คำนึงถึงศีลธรรม ไม่คิดรังแกเอาเปรียบคนอื่น และไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนเสียหาย การที่บุคคลไม่มีความผูกพันกับครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ หรือมนุษยชาติ ก็จะไม่มีความสนใจในความต้องการและความคาดหวังของบุคคลอื่น ๆ ไม่ใส่ใจในความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของบรรทัดฐานของสังคม จึงเป็นการง่ายที่จะไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานนั้น ๆ การที่บุคคลจะดูดซับบรรทัดฐานหรือมโนธรรมต่าง ๆ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นมีความผูกพันกับคนอื่น ๆ ในสังคม

2. ความมุ่งมั่น (Commitment) คนส่วนใหญ่อยู่ในสังคมที่มีการจัดระเบียบความต้องการวัตถุ ชื่อเสียงเกียรติยศ ความก้าวหน้า และไม่ต้องการสูญเสียไป บุคคลใดมีความมุ่งมั่นในการได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้จะไม่กระทำความผิดเพราะการกระทำผิดเป็นการทำลายการได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ แต่ผู้ที่ไม่มีความมุ่งมั่นจะละเมิดกฎระเบียบต่าง ๆ ได้ง่าย เพราะจะมีความรู้สึกละเลยต่อสิ่งที่จะต้องสูญเสียไปถ้าถูกจับได้แทบไม่มีเลย ดังนั้น ความทะเยอทะยานและความมุ่งหวังถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการนำมาซึ่งการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม

3. ความเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึงการหมกมุ่น หรือ ทุ่มเทเวลา และพลังงานกับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าใช้เวลาทำกิจกรรมดีเป็นประโยชน์ตามบรรทัดฐานของสังคมก็จะไม่

มีเวลาหรือโอกาสที่จะไปกระทำผิด หรือคิดที่จะกระทำผิด การมีเวลาว่างมากเกินไปของวัยรุ่น ก่อให้เกิดค่านิยมบางอย่างในกลุ่มซึ่งอาจนำไปสู่การกระทำผิดได้

4. ความเชื่อ (Believe) คนในสังคมจะมีความเชื่อที่แตกต่างกัน และมีระดับความเชื่อ หรือขนาดของความเชื่อที่แตกต่างกันด้วยความเชื่อถือเป็นตัวควบคุมทางสังคม ถ้าบุคคลเชื่อว่า ควรปฏิบัติตามกฎของสังคม ก็จะไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม แต่ถ้าเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม การกระทำละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมก็จะเป็นไปอย่างง่ายดาย

สรุปได้ว่าการที่บุคคลไม่มีความผูกพัน ความเชื่อมั่น การไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และ ไม่มีความเชื่อว่าบุคคลควรจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคมจะเป็นสาเหตุให้ กระทำผิดได้ กฎเกณฑ์ จารีตประเพณี หรือธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละสังคมจะเป็นกรอบให้สมาชิก ของสังคมประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อใดที่เด็กและเยาวชนมีความรู้สึกว่าตนไม่ใช่ส่วนหนึ่งของสังคม ก็จะเกิดความรู้สึกว่าไม่จำเป็นต้องทำตามกรอบของสังคม ซึ่งอาจจะนำไปสู่การกระทำผิดขึ้นได้

ทฤษฎีกลวิธีสร้างความเป็นกลาง (Techniques of Neutralization)

ซิคส์ และแมทซา (Syke & Matza, n.d. อ้างถึงใน ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 63-64)

ได้เสนอแนวคิดที่ว่า วัยรุ่นที่กระทำผิดจะมีวิธีปลอบใจตนเองเพื่อให้สามารถกระทำผิดโดยไม่รู้สึกว่าการกระทำนั้นผิด วิธีการคิดหรือหาเหตุผลเพื่อความชอบธรรมนี้เรียกว่า “กลวิธีสร้างความเป็นกลาง” (Techniques of Neutralization) กล่าวคือ

1. ปฏิเสธความรับผิดชอบการกระทำผิด โดยการกล่าวอ้างว่าสภาพแวดล้อมเป็นตัวผลักดันให้กระทำผิด เพราะพ่อแม่ไม่รัก มีเพื่อนไม่ดี หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมไม่ดี เช่น ชุมชนแออัด
2. ปฏิเสธความเสียหาย วัยรุ่นที่กระทำผิดจะอ้างว่า การกระทำของตนนั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น เช่น เมื่อมีเหตุวิวาทก็จะมองว่าเป็นการตกลงของทั้งสองฝ่าย ไม่ได้ทำให้อีกฝ่ายเดือดร้อน หรือการที่ทรัพย์สินเสียหายก็จะอ้างว่าเจ้าของทรัพย์สินนั้นมีเงินมากพอและไม่เดือดร้อน
3. ปฏิเสธผู้เป็นเหยื่อ จะเป็นการมองว่าคนที่ตนทำร้ายสมควรได้รับการกระทำแล้ว คนที่ถูกทำร้ายไม่สมควรจะอยู่ในสังคม
4. การกล่าวหาผู้ที่กล่าวหาเขา จะเป็นการเปลี่ยนความสนใจจากความผิดที่กระทำไปยังผู้ที่ปฏิเสธเขา เช่น พยายามกล่าวถึงความขี้โกง ความโลภ ความโหดร้ายของตำรวจ หรือความลำเอียงของครู การที่กล่าวหาผู้อื่นทำให้ง่ายต่อการเก็บกดความผิดของตน
5. การกล่าวอ้างเพื่อความรู้สึกดีต่อกลุ่ม วัยรุ่นจะมีความคิดว่าการกระทำผิดเป็นการเสียสละเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเพื่อน คือ ยอมละเมิดบรรทัดฐานของสังคมเพื่อปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่มที่ตนสังกัด (เสรี ภัทรพิศาล, 2546, หน้า 39-42)

สรุป “กลวิธีสร้างความเป็นกลาง” นั้น เป็นเครื่องมือที่ช่วยผู้กระทำผิดสร้างขึ้นเพื่อไม่ให้ตนเองถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิด โดยปฏิเสธการกระทำผิด หรืออ้างเหตุผลความจำเป็นที่นำไปสู่การกระทำนั้น ๆ

ทฤษฎีการตราหน้า (Labeling Theory)

นักสังคมวิทยาหลายท่านได้ศึกษาและมีแนวคิดเดียวกัน เช่น เทนเนอร์บัมม์ (Tannenbaum), เลอมาร์ (Lemart), คิทซัส (Kitsus), อิริคโซ (Erikso), เบคเกอร์ (Becker) และควินเนอรี่ (Quinerry) (ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 69-70) เนื้อหาของทฤษฎีการตราหน้าที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. ไม่มีพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมอาชญากรในตัวเอง แต่พฤติกรรมอาชญากรนั้นนิยามขึ้นโดยคนในสังคม ดังนั้น จึงอาจมีความแตกต่างกันในสังคมได้
2. บุคคลมิได้กลายเป็นอาชญากรเนื่องจากการละเมิดกฎหมาย แต่เป็นเพราะถูกตีตราว่าเป็นอาชญากรจากผู้มีอำนาจหน้าที่ โดยอธิบายว่าผู้บังคับใช้กฎหมายจะเลือกบังคับใช้กับคนอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ผู้ที่มีอำนาจนี้จะสัมพันธ์กับเพศ เผ่าพันธุ์ ชนชั้นทางสังคมและอายุ หมายความว่าคนที่สถานภาพสูงหรือกลางมักไม่ค่อยถูกตีตราว่าเป็นอาชญากร เพราะมีโอกาสมีทุนความดี ๆ และรู้สิทธิของตนตามกฎหมายสามารถต่อรองหาช่องว่างทางกฎหมายต่อสู้คดีได้ นอกจากนี้คนในชนชั้นกลางและชนชั้นสูงยังมีสัญลักษณ์ของชนชั้นอยู่ กล่าวคือ สังคมเชื่อว่า บุคคลเหล่านี้ไม่น่าจะทำความผิดกฎหมาย เพราะพวกเขามีงานทำ มีรายได้ พுகจน่าเชื่อถือ มีความรู้ดี และได้รับการยอมรับนับถือจากคนทั่วไป ดังนั้น เมื่อกระทำผิดมักจะได้รับการพิพากษาคัดสินรอลงอาญาไว้ ไม่ต้องถูกโทษจำคุก จึงไม่ผ่านการกระบวนการตราหน้าจากสังคม
3. เนื่องจากสภาพที่เป็นจริงทุกคนในสังคม โดยเฉพาะกรณีการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน มีทั้งปฏิบัติตามและเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคม ดังนั้น จึงไม่ควรมีการแบ่งคนออกเป็นอาชญากร และไม่ใช่อาชญากร
4. กระบวนการยุติธรรมถูกสร้างขึ้นบนแนวความคิด “เจตจำนงอิสระ” ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับการประณามและการปฏิเสธผู้กระทำผิดที่เป็นที่รับรู้ ลักษณะการทำงานของกระบวนการยุติธรรมมีลักษณะการตีตราผู้กระทำผิดซึ่งเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง
5. การตราหน้าเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการต่อต้านที่นำไปสู่การ “ปฏิเสธผู้ปฏิเสธ” กล่าวคือ เมื่อบุคคลถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากร ขี้ยา ขี้ขโมย คนขี้คุกขี้ตะราง ฯลฯ สังคมจะลดค่าของบุคคลเหล่านี้ให้มีสถานภาพต่ำกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไป ผลที่ตามมาคือ จะทำให้บุคคลที่ถูกตรานามีพฤติกรรมได้ตอบในทางลบ คือ ทำตัวเป็นแบบเดียวกับที่ถูกตราหน้าหรือทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก โดยไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้

สรุป ทฤษฎีการตราหน้านี้ไม่ได้เป็นการอธิบายถึงสาเหตุการกระทำผิดโดยตรง แต่เป็นการเสนอถึงสาเหตุการสืบเนื่องของการกระทำผิด โดยพยายามบอกว่าคำตราหน้าต่าง ๆ นั้น เป็นการส่งเสริมให้พฤติกรรมซึ่งต้องการกำจัดให้หมดไปกลับมีเพิ่มขึ้น และกระบวนการยุติธรรมนั้นเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการตราหน้า การตราหน้าผู้กระทำผิดเล็กน้อยอาจมีผลทำให้ผู้ถูกลตราหน้าทำผิดซ้ำอีกแทนที่จะกลับตัวเป็นคนดี แนวคิดนี้อาจเห็นได้ชัดในกรณีที่เคยต้องโทษแล้วหรือเคยถูกควบคุมตัวมักถูกลตราหน้าว่าเป็นจิ้งจอก และไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกทำให้ต้องกลับไปทำความผิดอีก

ทฤษฎีการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นของวอลเตอร์ มิลเลอร์ (Walter Miller)

มิลเลอร์ (Miller, 1985 อ้างถึงใน ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 64) อธิบายถึงสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นที่มาจากชนชั้นล่างโดยเฉพาะ โดยเสนอว่าในชุมชนตํานั้นจะมีวัฒนธรรมของตนเอง และมี อิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กในชุมชนนั้น วัฒนธรรมของชนชั้นล่างนี้แตกต่างจากวัฒนธรรมที่เป็นหลักในสังคม วิถีชีวิตของคนในชนชั้นล่างมีลักษณะตาม “Focal Concerns” ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับค่านิยมนั่นเอง ประกอบด้วย

1. การชอบหาเรื่อง (Trouble) คือ การชอบเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องผิดกฎหมายในบางสถานการณ์การละเมิดกฎหมายเป็นการนำมาซึ่งเกียรติยศในชุมชนชั้นล่างและมีความเชื่อก้ำกึ่งระหว่างการกระทำตามกฎหมายหรือละเมิดกฎหมาย
2. ความแกร่ง (Toughness) คือ มีความเชื่อในความแข็งแกร่ง ความกล้าหาญ การไม่แสดงออก และเก่งในการต่อสู้ ชนชั้นล่างจะมีการยกย่องในความเป็นผู้ขย
3. ความฉลาด (Smartness) คือ ผู้ที่มีความสามารถในการได้มาซึ่งวัตถุต่าง ๆ หรือสถานภาพโดยใช้หัวสมองและใช้แรงกายน้อยที่สุดจะได้รับการยอมรับ
4. ความตื่นเต้น (Excitement) คนในชุมชนชั้นล่างจะชอบความตื่นเต้นในรูปแบบของการดื่มและการพนัน รวมทั้งการหาความสนุกทางเพศ
5. เชื่อใน โชคชะตา (Fate) ชนชั้นล่างมีความรู้สึกว่าคุณไม่สามารถกำหนดชะตาชีวิตได้ และเชื่อว่าทุกสิ่งถูกกำหนดโดยดวงชะตา จึงนำไปสู่การเสี่ยงโชคต่าง ๆ
6. การปกครองตนเอง (Autonomy) ชนชั้นล่างจะแสดงออกถึงการต่อต้านการควบคุมจากภายนอก โดยมีภาพว่า ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ไม่ยุติธรรมต่อพวกตนค่านิยมเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในชุมชน เมื่อปฏิบัติตามค่านิยมเหล่านี้ก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งของบรรทัดฐานสังคมใหญ่

ทฤษฎีการเลียนแบบ

ทฤษฎีการเลียนแบบหรือทฤษฎีการเอาอย่างนี้ ถู้อตามความคิดของนักสังคมวิทยาและอาชญาวิทยา ชาวฝรั่งเศส ชื่อ ทาร์ดี (Tarde) ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1843-1904 เขาเป็นผู้นำที่ให้ความสนใจต่ออิทธิพลของหนังสือพิมพ์ซึ่งมีต่อการอาชญากรรม ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อเกิดอาชญากรรม เป็นปัญหาถูกไข และตั้งกฎแห่งการเลียนแบบขึ้น (Tarde, n.d. อ้างถึงใน ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 69) มีข้อสังเกต ดังนี้

1. คนเรามีแนวโน้มที่จะเลียนแบบแฟชั่นและประเพณีของคนอื่น ตามปกติกลุ่มชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องแฟชั่นและประเพณีอย่างช้า ๆ แต่ถ้ากลุ่มที่แตกต่างกันติดต่อกันก็จะส่งเสริมให้เกิดการเลียนแบบมากขึ้น
2. ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าจะเลียนแบบผู้ที่มีฐานะสูงกว่า โดยชี้ให้เห็นว่ามีอาชญากรรมอีกหลายชนิดที่เริ่มเกิดขึ้นในหมู่มชนชั้นสูงและแพร่หลายไปยังหมู่มชนชั้นต่ำโดยการเลียนแบบ
3. คนเราเลียนแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ หากพฤติกรรมแบบเก่าหลายแบบเกิดขัดแย้ง ทาร์ดีเชื่อว่า การเลียนแบบเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง การเลียนแบบบางอย่างทำให้เกิดอาชญากรรมและอาชญากรรมจะแพร่ออกไปในลักษณะเดียวกับการแพร่ของแฟชั่นและแฟชั่นของอาชญากรรมก็เหมือนกับแฟชั่นของเสื้อผ้าและทรงผม

เมื่อศึกษาทฤษฎีการเลียนแบบแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่นักเรียนซึ่งอยู่ร่วมกันในสถาบันเดียวกันเมื่อเห็นรุ่นพี่กระทำการต่าง ๆ เช่น การไปก่อเหตุทะเลาะวิวาทมาและแสดงตัวต่อกลุ่มเพื่อนฝูง เมื่อเป็นที่นิยมชมชอบของกลุ่มเพื่อนฝูง นักเรียนรุ่นน้องก็มักที่จะปฏิบัติหรือเลียนแบบในสิ่งที่เป็นแนวทางเดียวกันหรือกระทำในสิ่งที่รุ่นพี่กระทำสืบต่อกันมา หรือนักเรียนที่คลุกคลีอยู่กับเพื่อนฝูงเป็นกลุ่ม หากอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ดี หรือชอบก่อเหตุทะเลาะวิวาทสมาชิกในกลุ่มก็จะยกย่องผู้ที่ไปก่อเหตุทะเลาะวิวาทมาว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ หรือเป็นวีรบุรุษของกลุ่ม และจะชักนำเพื่อนในกลุ่มประพาดติดตาม ซึ่งเมื่อเห็นเพื่อนฝูงเป็นวีรบุรุษของกลุ่มนักเรียนเหล่านั้นก็จะทำตัวเลียนแบบเพื่อที่ตนเองจะได้เป็นวีรบุรุษของกลุ่มด้วย

แนวคิดในเรื่องการกระทำผิด

ในอดีตเชื่อกันว่าสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนไม่แตกต่างกับสาเหตุการกระทำผิดของผู้ใหญ่ บางทฤษฎีได้นิยามให้การกระทำผิดของเยาวชนเป็นเรื่องของการปรับตัวไม่ได้หรือไม่ก็เป็นเรื่องของรูปแบบความประพฤติที่สะท้อนให้เห็นภาวะความเป็นอยู่ที่ไม่เหมาะสมหรือสะท้อนให้เห็นการมี กฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ไม่ทันสมัยกับเหตุการณ์ยิ่งกว่าที่จะเป็นเรื่องของความโน้มเอียงไปในทางกระทำผิด ดังนั้น การไม่อยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่

ความเคียดแค้น การไม่เคารพผู้ใหญ่ ความเกลียดชัง การดูหมิ่นหรือโดยไม่ได้รับอนุญาต การเร่ขายของ พฤติกรรมการทะเลาะวิวาทและการใช้ความรุนแรง ตลอดจนพฤติกรรมอื่นที่คล้ายคลึงกัน จึงถือว่าเป็นการกระทำผิดของเยาวชน รูปแบบความผิดเหล่านี้มักจะแฝงอยู่ในข้อมูลทางสถิติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่อมาจึงได้มีการศึกษาสาเหตุและพัฒนาแนวความคิดเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดเพื่อการแก้ไข ชัดเจน จิตใจและปรับพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเหล่านั้นให้มีโอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวว่า การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนซึ่งกำลังอยู่ในวัยรุ่น มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (สุพัตรา สุภาพ, 2540, หน้า 45)

1. ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุทางจิต (Psychological Theory) เด็กวัยรุ่นที่กระทำความผิดเหมือนผู้เจ็บป่วยที่ประพฤติดังนั้นไม่เคยมองโลกในทางที่ร้าย เพราะรู้สึกว่าเขาเองได้รับการดูแลจากสังคม มักมีความกระวนกระวายใจ และจะรู้สึกในชีวิตไม่เคยได้รับอะไรที่ปรารถนา
  2. ทฤษฎีว่าด้วยสังคมวิทยา (Sociological Theory) มองว่าการกระทำของเด็กวัยรุ่นนั้นเป็นอาการตอบสนองต่อปัญหาสังคมของแต่ละคน ถ้าครอบครัวเอาใจใส่รู้ใจมากเกินไป เด็กก็จะหาทางออกโดยการไปพบปะกับเพื่อนนอกบ้าน และจะสร้างแบบของความประพฤติของตนเองขึ้นใหม่เพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง และถ่ายทอดแบบของความประพฤตินี้ไปยังเด็กที่เข้ามาในกลุ่ม
  3. ทฤษฎีว่าด้วยความประพฤติที่ได้จากการเรียนรู้ (Learned Delinquency Theory) เป็นการได้รับมาจากการบวนการใช้ชีวิตที่บุคคลอยู่กับกลุ่ม เป็นสิ่งที่เรียนรู้มาตั้งแต่เด็ก ไม่ว่าความประพฤติดีหรือไม่ดี ดังนั้นความประพฤติผิดจึงมีรากฝังลึกอยู่ในชีวิตมาตั้งแต่เด็ก
  4. ทฤษฎีว่าด้วยลักษณะของบุคคลเป็นสาเหตุ (Personal Trait) เป็นสภาพที่ได้รับจากพันธุกรรม มีข้อบกพร่องทางร่างกายตั้งแต่เด็ก ซึ่งเมื่อถึงบวกร่างกายถึงขนาดที่บุคคลไม่อาจจะมีความสัมพันธ์กับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมไม่อาจมีส่วนร่วมกับบุคคลอื่นได้ จึงเป็นเหตุให้ทำผิด
- สุชา จันทร์โฮม เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำผิดของเด็กว่ามาจากสาเหตุ ดังนี้ (จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ, 2543, หน้า 9-13)

1. สาเหตุจากตัวผู้กระทำความผิดเอง ดังต่อไปนี้
  - 1.1 พันธุกรรมหรือสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่ อาจสืบเนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บของบิดามารดาต่อเนื่องมาจนถึงบุตร เช่น โรคธาลัสซีเมีย เป็นต้น
  - 1.2 ความพิการ เช่น โรคระบบประสาทพิการ ใช้เวลาเรียนรู้ช้าลง อาการเหล่านี้ทำลายสุขภาพจิตของเด็กได้ เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ มองโลกในแง่ร้าย
  - 1.3 ภาวะแห่งจิตใจเด็กก็เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่อาจมีอารมณ์และจิตใจแตกต่างกัน โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นมักอยู่ในสภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจรุนแรง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ

1.4 สติปัญญาและการศึกษา มนุษย์เกิดมาพร้อมมีสติปัญญาและมีความเฉลียวฉลาดไม่เท่ากัน บางคนมีสติปัญญาสูง บางคนโง่มาแต่กำเนิด เล่าเรียนไม่ได้ เรียนไม่ทันเพื่อน เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ผลสุดท้ายก็เลิกล้มเรียนและกลายเป็นเหยื่อของความชั่วร้ายโดยอาจถูกชักนำให้เห็นผิดเป็นชอบ กลายเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายไป

1.5 สัญชาตญาณ เป็นสิ่งที่เกิดเองไม่มีใครสั่งสอนหรืออบรมให้ เช่น สัญชาตญาณอยากรู้ อยากเห็น ความรู้สึกทางอารมณ์ เป็นต้น หากเด็กบางคนมีสัญชาตญาณทางอารมณ์มากเกินไปไม่มีวิธีการปลดปล่อยความต้องการที่ถูกต้อง จึงต้องหาทางเพื่อปลดปล่อยด้วยการข่มขืนเด็กอื่น ล้วนเป็นสิ่งที่เป็สาเหตุให้เด็กกระทำผิดได้

2. สาเหตุทางครอบครัว ดังต่อไปนี้

สถาบันครอบครัวเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดของสังคมและเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอันดับแรกในการที่จะสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าภายในบ้านหรือครอบครัวมีความผาสุก ทุกคนมีความสามัคคีกัน บิดามารดามีความห่วงใยลูก เอาใจใส่เลี้ยงดู และอบรมบ่มนิสัยในทางที่ดีให้แก่บุตรและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่บุตรยอมทำให้นุตรเกิดความรักพ่อแม่ มีความอบอุ่น มีแต่ความสุข รวมทั้งรับแต่สิ่งที่ดีงามเข้ามาในชีวิต ทำให้เด็กเจริญเติบโตด้วยดี แต่ในทางตรงข้ามหากครอบครัวมีบิดามารดาที่ไม่มีความสามัคคี มีการทะเลาะวิวาทกันบ่อย ๆ เด็กก็ย่อมรับนิสัยก้าวร้าว ขอบวาท หรือเด็กที่ขาดพ่อแม่ ก็ทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่นและเกิดมีปัญหาในทางความประพฤติได้ นอกจากนี้ครอบครัวที่พ่อแม่เข้มงวดจนเกินไปหรือตามใจมากเกินไป ก็จะทำให้เด็กเลิยนิสัยและประพฤติดิได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนวลจันทร์ ทศนชัยกุล กล่าวว่า ครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการก่ออาชญากรรม เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่กล่อมเกลา ปลูกฝังค่านิยม สั่งสอนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี และสอนให้รู้จักหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกของสังคม ดังนั้น ลักษณะของครอบครัวจึงเป็นตัวกำหนดความเป็นคุณลักษณะนั้นให้แก่เด็ก เช่น เด็กที่เลี้ยงดูมาในครอบครัวที่ไม่เคารพกฎหมาย ไม่มีศีลธรรม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะไม่เคารพกฎหมาย ไม่มีศีลธรรม เพราะเด็กไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูเช่นนั้น ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่พัฒนาเด็กทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยทั่วไปลักษณะของครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดของเด็ก สามารถสรุปได้ดังนี้ (นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, 2540, หน้า 92-94)

2.1 วัฒนธรรมของแต่ละครอบครัว ซึ่งมีความคิด ความเชื่อและค่านิยมที่แตกต่างกันจะเป็นตัวกำหนดให้เด็กมีความคิด ความเชื่อและค่านิยมแตกต่างกันไปด้วยครอบครัวที่พ่อแม่ไม่มีศีลธรรม ดิฉยาเสพติด ประกอบอาชีพทุจริต เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้แก่เด็ก เมื่อโตขึ้นเด็กจะมีความคุ้นเคยกับสิ่งนั้น ๆ จนไม่สามารถแยกแยะความดีความชั่วได้จากสิ่งที่พ่อแม่ปฏิบัติ

2.2 เด็กที่อยู่ในครอบครัวไม่มีระเบียบวินัย ไม่ดูแลกดดันความประพฤติ ปล่อยปละ ละเลยไม่เอาใจใส่ จะทำให้เด็กกลายเป็นคนที่ไม่มีระเบียบวินัย ไม่มีคุณภาพเมื่อเติบโตขึ้น

2.3 ครอบครัวที่ไม่ให้ความรักความอบอุ่น เข้มงวดเกินไป ทำให้เด็กรู้สึกไม่มั่นคง ขาดที่พึ่งทางใจ รู้สึกโดดเดี่ยว คิดว่าตนเองไม่มีคุณค่า จึงพยายามเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น โดยไม่สนใจว่าสิ่งที่ทำนั้นดีหรือไม่ บางคนกลายเป็นเด็กเกเรมองโลกในแง่ร้ายเพราะขาดความรัก ความเข้าใจ

2.4 ครอบครัวที่พ่อแม่ไม่รักกัน ทะเลาะวิวาทกัน มีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรงและ หยาดคาย ทำให้เด็กสับสนและตึงเครียด เบื่อบ้าน รู้สึกว่าบ้านไม่น่าอยู่ ไม่มีความปลอดภัย บางครั้ง พ่อแม่ทะเลาะกันแล้วระบายอารมณ์กับลูก ทำให้เด็กมองว่าแม่พ่อแม่แท้ ๆ ยังทำกับตนได้ ในที่สุด ก็จะกลายเป็นคนไม่ไว้วางใจผู้อื่น

2.5 ครอบครัวที่พ่อแม่มีอาการทางจิต หงุดหงิดง่าย อารมณ์แปรปรวน จะทำให้เด็ก กระทบกระวายเป็น และอาจซึมซับเอาอาการนั้นไว้ กลายเป็นคนที่อารมณ์ไม่มั่นคงในที่สุด

2.6 ครอบครัวที่ยากจน พ่อแม่ต้องดิ้นรนหารายได้ จึงไม่มีเวลาอบรมดูแลถึงสอนลูก อาจทำให้เด็กประพฤติดั้งดีที่ไม่ถูกไม่ควรได้ง่าย และความจนก็อาจเป็นแรงผลักดันให้เด็กงุ่นวายใจ เมื่อไม่สามารถได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการและไม่สามารถยับยั้งความต้องการไว้ได้ก็อาจกระทำผิดได้

3. สาเหตุทางเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

ความยากจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีบีบบังคับให้บุคคลต้องกระทำผิด ทั้งนี้เพราะจำเป็นต้อง ดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชีวิต บางกรณีมิใช่ตัวคนเดียวแต่ยังมีครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดู เมื่อถูก บีบบังคับในด้านนี้หนักเข้าก็อาจกลายเป็นโรคจิตหรืออาจทำให้เห็นผิดเป็นชอบก่ออาชญากรรม โดยเฉพาะครอบครัวที่ยากจน บิดามารดาต้องต่อสู้กับการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้ไม่มีเวลาเอาใจใส่ อบรมดูแลบุตร จึงเลี้ยงดูบุตรตามยถากรรม ขาดการศึกษา อดอยากหิวโหยอยู่ตลอดเวลา ย่อมทำให้ เด็กต้องช่วยตนเองโดยการขโมย ต่อไปอาจติดนิสัยกระทำผิดเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน โดยเห็นว่าไม่ต้องทำงานหนักก็สามารถหาเงินได้ ถ้าจับกุมไม่ได้ก็จะมีเงินทองใช้จ่ายฟุ่มเฟือยมีชีวิต อยู่อย่างสบาย แต่ถ้าถูกจับได้ก็ถือว่าเป็นคราวเคราะห์ที่ไม่ถือว่าเป็นความประพฤติที่ไม่ดี

4. สาเหตุจากปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทำให้ชีวิตของบุคคลนั้น ๆ ไน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งได้ เช่น เด็กยอมเลียนแบบ และได้นิสัยจากบิดามารดา หรือครูอาจารย์ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น คือ

4.1 อัตราการเพิ่มของประชากรมีมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ อันเป็น สาเหตุนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาค่าครองชีพสูง ปัญหา แหล่งเสื่อมโทรม เป็นต้น

4.2 โรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออนาคต ชีวิตของเด็กและเยาวชน ครูอาจารย์จึงต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีในการไม่กระทำการที่ผิดศีลธรรมหรือละเมิดต่อกฎหมายให้เด็กเห็นเป็นแบบอย่าง ครูอาจารย์ต้องกวาดล้างเรื่องความประพฤติของเด็กและเยาวชน ทั้งประสานงานกับบิดามารดาของเด็ก อย่าให้เด็กประพฤติในทางไม่ดีหรือเบี่ยงเบนต่อการเรียน ทำให้เด็กหนีเรียน อันนำไปสู่การกระทำผิดได้ง่าย

4.3 ความห่างเหินจากศาสนา ซึ่งเป็นที่ยึดมั่นทางใจเป็นหลักในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ ศาสนาเป็นสถาบันที่สอนให้ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น แต่ปัจจุบันนี้คนกำลังห่างเหินจากคำสั่งสอนของศาสนา เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งมลาย ศรัทธาที่มีต่อศาสนาจึงลดน้อยลง ทำให้เด็กและเยาวชนลดความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาไปด้วย เมื่อขาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจก็จะเป็นเหตุให้ทำผิดได้ง่าย

4.4 สภาพถิ่นที่อยู่อาศัยไม่ดี ในแหล่งที่มีคนยากจนอยู่รวมกันจำนวนมาก เช่น ชุมชนแออัดหรือแหล่งเสื่อมโทรม ในสถานที่เช่นนี้เป็นแหล่งมิจฉาชีพและคนอันธพาล เป็นที่รวมสิ่งไม่ดี เช่น ยาเสพติด โสเภณี บ่อนการพนัน เป็นต้น หากเด็กหรือเยาวชนที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้อาจถูกชักจูงให้กระทำความผิดได้ง่าย เนื่องจากได้พบเห็นและได้สัมผัสตัวอย่างที่ไม่ดี

4.5 สถานเริงรมย์และแหล่งอบายมุข เช่น ชองโสเภณี อาบอบนวด บ่อนการพนันมีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนเสียคน เด็กส่วนมากเมื่อไปเที่ยวในสถานที่ดังกล่าวแล้วครั้งหนึ่ง มักติดใจและหาโอกาสที่จะไปอีก เมื่อไม่มีเงินไปเที่ยวก็อาจหาเงินด้วยวิธีการกระทำความผิด เช่น ลักทรัพย์ เป็นต้น

4.6 ผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี สภาพสังคมของไทยเด็กละเลยถือว่าผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างและปฏิบัติตาม หากผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีเด็กก็จะจดจำเป็นตัวอย่างและไปกระทำความผิด กฎหมายได้ง่าย

4.7 การคบเพื่อนไม่ดี การคบเพื่อนก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง หากคบเพื่อนเกเรมีความประพฤติไม่เหมาะสม อาจจะชักจูงให้เด็กหรือเยาวชนนั้นประพฤติผิดได้ โดยเฉพาะเด็กที่หมดที่พึ่งทางบ้าน โดยบิดามารดาไม่มีโอกาสที่จะสั่งสอน เด็กที่บิดามารดาไม่พยายามเข้าใจปัญหาของลูกย่อมทำให้เด็กต้องหันไปพึ่งผู้อื่น ซึ่งอาจถูกเพื่อนชักจูงไปในทางที่ไม่ดี เช่น ชักชวนกันหนีโรงเรียน ไปเที่ยวเตร่เมื่อไม่มีเงินก็จะหาทางให้ได้เงินมาโดยการลักทรัพย์ เป็นต้น

4.8 การเสพยาเสพติดให้โทษ เมื่อเสพยาเสพติดเข้าสู่ร่างกายแล้วจะทำให้มีผลต่ออารมณ์ของผู้ใช้ ซึ่งสาเหตุของการติดยาเสพติดของเด็กและเยาวชนนั้น มักจะเนื่องมาจากการอยากรทดลองในสิ่งที่ตนไม่เคยทำมาก่อน โดยไม่คำนึงถึงว่าผลจะเป็นอย่างไรต่อตน หรืออาจจะถูกหลอกให้เสพยา สำหรับเด็กวัยรุ่นที่มีปัญหาทางครอบครัวหรือการศึกษา มักหาทางออกโดยใช้ยาเสพติดประสาทเพื่อให้หายกังวล บางรายเสพยาเพื่อความสนุกสนานกับเพื่อน บางรายมาจากครอบครัวที่

แตกแยกหรือพ่อแม่ไม่สนใจต่อลูก ทำให้ลูกเห็นว่าพ่อแม่และสังคมไม่เป็นธรรม ก็พยายามทำทุกอย่างให้ตรงข้ามกับสิ่งที่สังคมยอมรับ เช่น การติดยาเสพติดเพื่อการประท้วง ซึ่งเมื่อติดยาเสพติดมาเป็นเวลานานก็ต้องใช้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ต้องหาเงินมาซื้อถ้าไม่มีเงินก็จะประกอบอาชญากรรมได้

4.9 หนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านเล่น เป็นที่ยอมรับกันว่าหนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านเล่นนอกจากจะช่วยเสริมความรู้แก่ผู้อ่านแล้ว ยังเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ เป็นการสะท้อนภาพของสังคมอย่างหนึ่ง หนังสือพิมพ์จะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับการเล่นข่าวในด้านอาชญากรรม บางฉบับมีส่วนที่จะเอนเอียงไปในทางส่งเสริมให้บุคคลกระทำผิด แทนที่จะชักจูงให้ประพฤติอยู่ในขอบเขตแห่งศีลธรรม หรือกฎหมาย ส่วนหนังสืออ่านเล่น โดยทั่วไปก็มีคุณค่า แต่หนังสือลามกอนาจารก่อให้เกิดการชั่วร้ายและพละการไม่ดีงามแก่เด็ก และ โน้มโน้มให้เด็กกระทำผิดกฎหมายได้ต่อไป

4.10 สื่อและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุและโทรทัศน์ เป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์อย่างยิ่งในขณะเดียวกัน หากสื่อดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปในสิ่งที่ไม่ดีงามแล้วโทษก็ตามมา เพราะเด็กยังอ่อนต่อความคิด ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรเป็นเรื่องจริงหรืออะไรเป็นเรื่องที่สมมติขึ้น ซึ่งจะค่อย ๆ ฝังรากเข้าไปในจิตใจของเด็ก เด็กจะจำไปเป็นตัวอย่างในการกระทำอันเป็นความผิดต่อกฎหมายได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับสภาพร่างกายและจิตใจของเด็กและการได้รับการศึกษาอบรมของเด็กด้วย นอกจากนั้นยังมีผู้เสนอแนวคิดในเรื่องสาเหตุการกระทำผิดในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านชีวกายภาพ

ในปี 1949 เซลคอน (ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 48) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมกับลักษณะโครงสร้างของร่างกาย พบว่า ลักษณะทางร่างกายมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคล โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างชีวกายภาพและลักษณะทางบุคลิกภาพ มาเป็นข้อกำหนดแนวทางพฤติกรรมของแต่ละราย ต่อมามองตาอุ ได้ศึกษาและยืนยันแนวความคิดนี้ โดยการศึกษาเรื่องฝาแฝด สรุปได้ว่า ฝาแฝดที่เกิดจากไข่ฟองเดียวกันจะกระทำผิดมากกว่าฝาแฝดที่เกิดจากไข่คนละฟอง แต่มีผู้กล่าวว่าไม่มีข้อเชื่อถือได้ในเกณฑ์การพิจารณา เนื่องจากพิจารณาจากลักษณะภายนอกเท่านั้น

ด้านจิตวิทยา

มีการศึกษาวิเคราะห์ทางด้านจิตวิทยามีการศึกษาอยู่ 2 ลักษณะ (ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 51) คือ

1. ลักษณะทางจิตวิทยาทั่วไป โดยการศึกษาทางด้านจิตใจ อุปนิสัยของการต่อต้านสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม แนวโน้มที่จะเป็นอาชญากร
2. ลักษณะจิตวิทยาประยุกต์ เช่น การศึกษาด้านจิตเวช จิตวิเคราะห์ จะครอบคลุมไปถึงความไม่สมประกอบทางบุคลิกภาพ การควบคุมตนเอง

ฟรอยด์ (Freud, 1961) จิตแพทย์ทางด้านประสาทวิทยาชาวออสเตรีย เชื้อสายยิว ได้ศึกษาและเสนอทฤษฎีโดยสมมุติฐานว่า พฤติกรรมของบุคคลส่วนมากเกิดจากพลังทางจิตภาคและชีวภาพ (จิตใต้สำนึกและสัญชาตญาณ) โดยเสนอว่าบุคลิกภาพของมนุษย์ มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง เป็นขั้นพื้นฐานต่ำสุดซึ่งเรียกว่า อิด (Id) เป็นลักษณะของสัญชาตญาณที่ฝังลึก เป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มาจากแรงผลักดันทางชีววิทยามีมาตั้งแต่เกิดองค์ประกอบนี้จะช่วยให้เด็กรู้จักช่วยตัวเองภายหลังการเกิด เป็นจุดเริ่มต้นของจิตใต้สำนึกที่มีต่อสภาพที่อยู่รอบตัว มีส่วนช่วยในการปรับปรุงเพื่อรับทราบหรือการสำนึกในข้อเท็จจริงต่าง ๆ อิด (Id) เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม และจะเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการของตนเอง

ส่วนที่สอง คือ อีตตา (Ego) เป็นการพัฒนาขึ้นมาจาก อิด (Id) เมื่อผ่านการเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม อีตตา (Ego) เป็นเครื่องมือสำคัญของ อิด (Id) ที่ใช้เพื่อแสวงหาความต้องการ ในภาวะเช่นนี้ อีตตา (Ego) ยังไม่ได้ปรุงแต่งทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่าง อิด (Id) กับ อีตตา (Ego) ในระยะนี้เห็นได้จากเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 1-2 ขวบ เมื่อต้องการสิ่งใดจะพยายามให้ได้มาทันที ความประพฤติดของเด็กละจะไม่แตกต่างกับพฤติกรรมอาชญากร ความประพฤตินี้จะมีเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อได้รับการเรียนรู้ว่าการปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของตนได้รับการขัดขวางจากผู้ใหญ่ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับการลงโทษ และการอบรมสั่งสอนทำให้เรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งดีควรกระทำ อะไรเป็นสิ่งไม่ดีควรละเว้น การปฏิบัติตัวจะได้รับการพัฒนา ซึ่งในช่วงของการพัฒนานี้จะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของ อิด (Id) กับสภาพข้อเท็จจริงของสังคม บุคลิกภาพของมนุษย์อยู่ในขั้นจะต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมและปฏิบัติตามหรือปฏิบัติต่อกฎเกณฑ์ และดำเนินตามความปรารถนาของ อิด (Id)

ส่วนประกอบที่สาม คือ อภีตตา (Super Ego) เป็นเครื่องมือเพื่อรับสภาพความต้องการของสังคมใช้ในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการต่าง ๆ ของสังคม คือ อภีตตา (Super Ego) จะทำให้อีตตา (Ego) ยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งจะไม่ปฏิบัติตามความต้องการของ อิด (Id) แม้กลไกที่เกิดขึ้นจะไม่สามารถส่งผลให้อีตตา (Ego) ไม่ฟังคำเรียกร้องของ อิด (Id) เพียงแต่ช่วยให้ อีตตา (Ego) หลีกเลี่ยงการควบคุมของ อิด (Id) เท่านั้น

ส่วนประกอบของบุคลิกภาพทั้งสามส่วนนี้เป็นส่วนประกอบสำคัญของมนุษย์ ในบุคคลปกติส่วนประกอบทั้งสามจะมีความสัมพันธ์กันอย่างสมดุล ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นต้นว่า อีตตา (Ego) ไม่สามารถรับหรือพัฒนาให้เข้ากับ อภีตตา (Super Ego) และพฤติกรรมตามความต้องการของ อิด (Id) ไม่สามารถควบคุมได้ อาจเป็นสาเหตุให้บุคคลนั้นมีสภาพเป็นอาชญากรได้

ฟรอยด์ได้ศึกษาและเสนอแนวคิดที่ว่า ในช่วงวัยรุ่นบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทางฮอร์โมนและสภาพของจิต เกิดความไม่สมดุลขององค์ประกอบทางบุคลิกภาพทั้ง 3 โดยเกิดการต่อสู้ระหว่าง อิด (Id) และ อีตตา (Ego) โดย อิด (Id) อยู่ในสภาพเข้มแข็ง ในขณะที่อีตตา (Ego) ค่อนข้างอ่อนแอ การต่อสู้ระหว่างความขัดแย้งภายในของวัยรุ่นนี้สะท้อนออกมาในลักษณะที่เรียกว่า อยากมีอิสระแต่ก็กลัวความโดดเดี่ยว อยากมีความรับผิดชอบแต่ก็มีความกังวลว่าจะไม่สามารถทำได้หรือตัวเองยังด้อยอยู่ และจะมีความทุกข์ทรมานจากความต้องการทางเพศ และ คับข้องใจกับข้อห้ามทางสังคมและการควบคุมจากภายใน ดังนั้น จากการต่อสู้เพื่อความสะดวกและของบุคลิกภาพนี้ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมแปลก ๆ ไม่นั่นเอง มีความขัดแย้งในตัวเองรวมทั้ง อาจมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคม

ด้านสังคมวิทยา

ผลการศึกษาสาเหตุการกระทำผิดทั้ง 2 แนวทางข้างต้น เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีบุคคล แต่ในสภาพความเป็นจริงทุกคนล้วนผูกพันกับสังคมเสมอ มีการยอมรับกฎเกณฑ์ข้อกำหนด บางอย่างร่วมกัน มีหน้าที่ที่จะต้องทำในสังคม แนวความคิดเหล่านี้ทำให้เกิดการพัฒนาแนวความคิด โดยการพิจารณาในแง่สังคมหรือพิจารณาพร้อมกับปัจจัยอื่นเป็นการศึกษาเชิงสังคมวิทยาดัง แนวความคิดต่อไปนี้

เดอคลิม (Durkhiem, 1971, p. 316) กล่าวว่าสังคมมี 2 ลักษณะ คือ

1. สังคมปฐมภูมิ เป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์แบบเนื้อสนิพ มีความแตกต่างกันน้อย มีลักษณะการดำเนินชีวิตไปในแนวทางเดียวกัน
2. สังคมทุติยภูมิ เป็นลักษณะสังคมแบบตัวใครตัวมันมีความผูกพันกันน้อย มีความสลับซับซ้อนมาก ทำให้สังคมขาดระเบียบ

โดยสรุปพบว่า แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของวัยรุ่นนั้นมาจากสาเหตุหลายประการ แต่สาเหตุที่มีอิทธิพลมากที่สุดน่าจะมาจากปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตและพันธุกรรม ปัจจัยทั้งหมดต้องมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เกื้อหนุนส่งเสริมและผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม โดยเฉพาะการกระทำผิดในเรื่องต่าง ๆ ของวัยรุ่น ทั้งนี้ได้มีแนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของวัยรุ่น เช่น ทฤษฎีความก้าวร้าว แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรง โครงสร้างทางสังคมและการควบคุมทางสังคม ทฤษฎีกลวิธีสร้างความเป็นกลางของซิกส์ และ แมรซ่า (Sykes and Matza) ทฤษฎีการตราหน้า (Labeling Theory) ทฤษฎีการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นของวอลเตอร์ มิลเลอร์ (Walter Miller) ซึ่งจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

แนวความคิดเกี่ยวกับความรุนแรง

สำนักงานคณะกรรมการและส่งเสริมการประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงาน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีให้ความหมายของคำว่าความรุนแรงว่า

ความรุนแรง หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งกาย วาจา จิตใจและทางเพศ โดยการทำร้ายทุบตี คุกคาม จำกัด กีดกัน เสรีภาพ ทั้งในที่สาธารณะและในการ ดำเนินชีวิตส่วนตัว ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเกิดผลให้เกิดความทุกข์ทรมาน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ แก่ผู้ถูกระทำ

ประเภทของความรุนแรง

กัลดิง (Gultung, n.d. อ้างถึงใน ธิติมา เก่งถนอมศักดิ์, 2546, หน้า 30-34) นักวิชาการ ผู้บุกเบิกงานวิจัยสันติภาพยุคใหม่ ได้แบ่งประเภทของความรุนแรงเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ความรุนแรงทางตรง เป็นความรุนแรงชนิดที่มาจากบุคคล กล่าวคือ เป็นการทำให้ ศักยภาพของมนุษย์สะดุดหยุดลงโดยยังไม่ถึงการอันควร ผลของความรุนแรงเป็นสิ่งที่เห็นได้ ชัดเจน ที่มาของความรุนแรงก็เป็นสิ่งที่มักเห็นได้ค่อนข้างชัดเจน เพราะมีตัวผู้กระทำชัดเจน กล่าวโดยสรุป ความรุนแรงทางตรงนั้น เป็นความรุนแรงที่มีผลในเชิงการทำร้ายร่างกาย และมี ผู้กระทำเป็น ที่มาของความรุนแรงบางครั้ง จึงเรียกความรุนแรงชนิดนี้ว่าเป็นความรุนแรงส่วนบุคคล ทั้งนี้อาจแยกพิจารณาความรุนแรงทางตรงให้เป็นระเบียบได้ในลักษณะต่อไปนี้

1.1 ให้ความสนใจกับตัวผู้ก่อความรุนแรงนั้น โดยพิจารณาว่าความรุนแรงนั้นก่อโดย ใคร ซึ่งอาจจะเริ่มต้นจากปัจเจกบุคคลแล้วอาจขยายไปสู่กลุ่มบุคคลไปสู่ฝูงชน จากนั้นก็พิจารณา จากระดับการจัดองค์กรด้วย

1.2 ให้ความสนใจไปที่เครื่องมือที่ใช้ในการก่อความรุนแรง ที่อาจจะเริ่มต้นที่ร่างกาย ของมนุษย์และขั้นตอนต่อไปคือการใช้อาวุธ

1.3 ให้ความสนใจกับผลที่บังเกิดต่อร่างกายมนุษย์

1.3.1 ผลของความรุนแรงในลักษณะที่ 1 แบ่งเป็น ผลในเชิงทำร้ายร่างกายและผล ในการขัดขวางการทำงานของร่างกาย

1.3.2 ผลของความรุนแรงในลักษณะที่ 2 แบ่งเป็นผลในเชิงกายภาพ และผลในเชิง จิตวิทยา

2. ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างศักยภาพ ของมนุษย์กับสิ่งที่มนุษย์เป็นอยู่จริง โดยเฉพาะเมื่ออะไรก็ตามไม่ใช่ตัวบุคคลแต่เป็นระบบหรือ โครงสร้าง ลักษณะเด่นของความรุนแรงเชิงโครงสร้างประการหนึ่ง คือ มีสิ่งที่เกิดขึ้นโดยเด่นชัด เมื่อปรากฏขึ้นแล้วก็หายไปดังเช่นความรุนแรงทางตรง หากแต่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในช่วงเวลาอัน

ยาวนานและต่อเนื่อง ธรรมชาติของความรุนแรงเชิงโครงสร้างอยู่ในรูปกระบวนการมากกว่าจะเป็นเหตุการณ์จำเพาะเจาะจง

3. ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม หมายถึง ส่วนเกี่ยวข้องของบริบทเชิงสัญลักษณ์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ทำหน้าที่สนับสนุนรองรับความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นชนิดทางตรงหรือเชิงโครงสร้างก็ตาม ส่วนเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมที่ทำให้ความรุนแรงทั้งสองประเภทใหญ่กลายเป็นหรือทำให้รู้สึกว่าเป็นสิ่งถูกต้อง หรืออย่างน้อยก็ไม่ใช่ว่าเรื่องผิดร้ายแรงอะไร เป็นการพิจารณารูปแบบวิธีการที่ความรุนแรงนานาชนิดกลายเป็นเรื่องชอบธรรม และเป็นที่ยอมรับในสังคมโดยรวม

สำหรับผลกระทบความรุนแรงที่มีต่อเด็กกับชุมชนและสังคมไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักรปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ระบุผลกระทบไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป., หน้า 2-3)

1. เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะมีปัญหาสุขภาพจิตตามมา ซึ่งอาจทำให้เป็นอุปสรรคในการเจริญเติบโต ไม่เหมาะสมกับวัย กลายเป็นผู้พิการ ขาดสารอาหาร และกลายเป็นปัญหาภาระของสังคมต่อไป
2. ประสบการณ์ของเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต มีอาการหวาดผวา ไม่ไว้วางใจใคร ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง เสียสุขภาพจิต มีพัฒนาการทางร่างกายช้า มีปัญหาทางการเรียนตามมา
3. เด็กที่เคยถูกทำร้ายหรือตกเป็นเหยื่อความรุนแรง จะมีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นอันธพาล หากไม่ได้รับการบำบัดเยียวยาที่ถูกวิธี เมื่อโตขึ้นจะกลายเป็นอาชญากรหรือผู้ใช้ความรุนแรงกับผู้อื่นต่อไป
4. เด็กที่ถูกล่วงเกินทางเพศบางรายจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ และพยายามที่จะทำกับผู้อื่นอย่างที่คุณถูกกระทำ
5. เด็กที่เคยตกอยู่ในสถานการณ์ที่รุนแรง หรือเคยพบเห็นเหตุการณ์ที่รุนแรงจะเกิดการเรียนรู้แบบการแก้ไขปัญหาคับด้วยความรุนแรงและเห็นว่าเป็นเรื่องปกติ
6. ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงด้านร่างกายและทางเพศจะได้รับบาดเจ็บ บางรายพิการหรือถึงแก่ชีวิตและผู้หญิงที่ถูกล่วงเกินทางเพศอาจตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ นำไปสู่ปัญหาการทำแท้งหรือมีบุตรโดยไม่พร้อมกลายเป็นปัญหาสังคม
7. ผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะมีผลกระทบทางจิตใจ คือ สูญเสียความมั่นใจ อับอาย กลัวสังคมไม่ยอมรับ มีความกดดัน เครียด หวาดผวา คิดว่าตนเองเป็นฝ่ายผิด ลงโทษตนเองและที่สำคัญคิดว่าตนเองได้เสียคุณค่าความเป็นมนุษย์ บางรายถึงกับมีอาการทางจิต เสียสติ ถ้าถูกกระทำซ้ำ ๆ

นอกจากนี้ แบนดูรา (Bandura, 1973, pp. 203-204) ได้ให้คำนิยามของความรุนแรง ก้าวร้าวว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์เช่นเดียวกับพฤติกรรมอื่น ๆ การพิจารณาว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมรุนแรงก้าวร้าวหรือไม่นั้น พิจารณาจาก 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. เป็นพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลได้รับบาดเจ็บ ได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ และหรือเป็นพฤติกรรมที่ทำลายทรัพย์สิน การทำให้บุคคลได้รับความเสียหายทางร่างกายอาจทำได้ โดยการทำร้ายโดยตรง เช่น การชกต่อย การใช้อาวุธปืน การใช้ไม้ตีทำร้ายร่างกาย การข่มขืน โดยเจตนา เป็นต้น หรือทำร้ายทางอ้อมโดยทำให้บุคคลได้รับอันตรายเสียหายจากการกระทำของตน เช่น การไม่ให้ความช่วยเหลือ ผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายทั้งที่สามารถช่วยเหลือได้ เป็นต้น และการทำให้บุคคลได้รับความเสียหายทางจิตใจนั้น อาจทำได้โดย การดูถูกดูหมิ่น ทำให้อับอายขายหน้า การใช้ อำนาจบังคับจิตใจ เป็นต้น

2. เป็นพฤติกรรมที่ได้รับการตัดสินจากสังคมว่า พฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมที่รุนแรง ก้าวร้าวเพราะมีพฤติกรรมบางพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ หรือทำลายทรัพย์สินโดย ผู้กระทำทำตามบทบาทหน้าที่ในสังคมหรืออาจทำโดยไม่มีเจตนา หรือมีข้อยกเว้นอื่น ๆ ที่สังคม กำหนดไว้ให้ทำได้ เช่น การประหารชีวิตนักโทษ เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นการกระทำตามบทบาท หน้าที่ทางสังคม และในทางตรงกันข้ามมีพฤติกรรมที่ได้รับการตัดสินจากสังคมว่าเป็นพฤติกรรม ที่ก้าวร้าวรุนแรงได้ แม้จะ ไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บหรือยัง ไม่มีทรัพย์สินเสียหาย เช่น การพยายาม ฆ่าผู้อื่นแต่ไม่สำเร็จ เป็นต้น

นอกจากนี้ พฤติกรรมเดียวกันอาจได้รับการตัดสินต่างกันขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน อาทิ เพศ อายุ ระดับฐานะ และเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของผู้ถูกกระทำด้วย

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่นและสาเหตุของการประพฤติดวินัยของนักเรียน

วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านร่างกายอารมณ์และ ความนึกคิด มีปัญหาความเครียดทางอารมณ์ ดังนั้น วัยรุ่นที่มีการปรับตัวไม่ได้ จึงมีผลทำให้เกิด การแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางวินัยในชั้นเรียนมีอยู่ 2 ประเภท (อ้อมเดือน สดมณี, 2546, หน้า 50) คือ

1. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่

1.1 การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อเพื่อนร่วมชั้น เช่น การแกล้งเพื่อน เป็นต้น

1.2 เรียกร้องความสนใจจากเพื่อน เช่น ทำท่าทางตลกคะนองต่าง ๆ การลุกจากที่นั่ง

โดยไม่ขออนุญาต เป็นต้น

1.3 ครอบงำการสอนของครู เช่น ทำเสียงประหลาด พูดคุยด้วยเสียงอันทัน เป็นต้น

1.4 แสดงความอวดดี เช่น ได้แฉ่งเพื่อนหรือครูอย่างไม่มีเหตุผล เป็นต้น

2. พฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้นบ่อยครั้ง พฤติกรรมที่แสดงออกไม่ก่อความวุ่นวายให้ครู และเพื่อนหรือการเรียนการสอน ได้แก่

2.1 การขาดความตั้งใจ เช่น เหม่อลอย ไม่ตั้งใจฟัง เป็นต้น

2.2 ขาดการสังคมกับเพื่อน เช่น ไม่รวมมือกับผู้อื่น เป็นคนขี้อาย เป็นต้น

2.3 ไม่ตั้งใจทำงานตามที่ครูมอบหมาย เช่น ทำงานอย่างอื่นแทน ส่งงานล่าช้า ทำงานไม่เสร็จ เป็นต้น

2.4 ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เช่น คอยฟังผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา ต้องให้คำแนะนำมากเกินไปจนความจำเป็น เป็นต้น

พฤติกรรมเหล่านี้เป็นปัญหาในวัยรุ่นก่อให้เกิดพฤติกรรมผิวนระเบียนและผิวนกฏเกณฑ์ของสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาการประพฤติกเรในวัยรุ่น ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และนอกจากนี้เป็นที่ยอมรับกันทางจิตวิทยาว่า พฤติกรรมทุกอย่างย่อมมีสาเหตุ ดังนั้น การที่นักเรียนประพฤติกเรผิดวินัยนั้น อาจจะมีสาเหตุมาจากสิ่งต่อไปนี้

1. สภาพเกี่ยวกับตัวนักเรียน นักเรียนอาจมีปัญหาในด้านต่อไปนี้

1.1 สภาพทางร่างกาย เช่น สุขภาพไม่ดีก็นั่งหลับในห้องเรียน หิวบ่อยจึงชอบกินขนมในขณะที่เรียนหนังสือ อารมณ์หงุดหงิดบ่อย ๆ

1.2 สภาพส่วนตัว อาจจะทำได้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น ตะพุดบอไปโดนกระจกแตก ชอบทำอะไรตามใจตนเอง เช่น วิยวายนขณะที่เรียนหนังสือ ต้องการแสดงพฤติกรรมเด่นและดัง เช่น แต่งกายผิกระเบียน ชอบเลียนแบบความประพฤติที่ไม่ดีของผู้อื่น เช่น พูดจาไม่สุภาพ เป็นต้น

1.3 สภาพทางจิตใจ เช่น นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างหรือทะเลาะกันเป็นประจำ ทำให้นักเรียนสุขภาพจิตเสีย จึงชอบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่เสมอ เป็นต้น

2. สภาพสิ่งแวดล้อม นักเรียนอาจมีปัญหาสืบเนื่องมาจากสภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่

2.1 สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่ดี เช่น โรงเรียนไม่น่าอยู่ แออัดเกินไป อากาศไม่ดี มีสิ่งรบกวนต่าง ๆ ทั้งเสียงและกลิ่น เป็นต้น

2.2 เพื่อน ๆ ไม่ดี เช่น นักเรียนถูกเพื่อน ๆ รังแก เป็นต้น

2.3 สิ่งแวดล้อมนอกโรงเรียน เช่น สภาพการจราจรติดขัด ทำให้นักเรียนมาสาย เป็นต้น

3. ครู เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้นักเรียน เกิดปัญหาทางวินัย ได้แก่

3.1 ครูมีบุคลิกภาพไม่ดี พูดจา วางตัวและแต่งกายไม่เหมาะสม

3.2 ครูไม่เตรียมการสอน เข้าห้องเรียนแล้วเริ่มต้นด้วยการดูค่านักเรียน

3.3 ครูขาดความชำนาญในการสอน สอนตะกุกตะกัก ทำให้เป็นที่น่าเบื่อหน่าย
นักเรียนไม่สนใจ

3.4 ครูไม่ยุติธรรมและมีอคติต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนเสื่อมศรัทธาในตัวครู

3.5 ครูขาดเทคนิควิธีในการสอนที่ดี เช่น สอนไม่รู้เรื่อง เป็นต้น

3.6 ครูขาดเทคนิควิธีในการอบรมนักเรียน เช่น ครอบงำนักเรียนไม่เป็น เป็นต้น

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการก่อเหตุทะเลาะวิวาท ผู้วิจัยสามารถ
สรุปสาเหตุของการทะเลาะวิวาทได้ ดังนี้

1. สาเหตุที่เกิดจากตัวของนักเรียนและนักศึกษา โดยเฉพาะการมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน
ต้องการแสดงออกเพื่อเป็นที่ยอมรับของเพื่อน รวมถึงการขาดวุฒิภาวะที่เหมาะสม ขาดความ
เข้าใจตนเอง ไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิต ไม่สามารถระงับความโกรธและจัดการกับอารมณ์ของตนเอง
ได้อย่างมีเหตุผล จึงนำไปสู่การแก้ปัญหาด้วยวิธีรุนแรง

2. สาเหตุที่เกิดจากครอบครัว ส่วนมากแล้วนักเรียนและนักศึกษาที่มักก่อเหตุทะเลาะ
วิวาท มักจะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ ขาดการอบรมสั่งสอนและไม่มี
เวลาดูแลอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนและนักศึกษาเหล่านั้น ใช้เวลาว่างได้อย่าง
เสรี และมีพฤติกรรมแสดงออกที่ไม่เหมาะสม เช่น การจับกลุ่มมั่วสุมทำความเดือดร้อนรำคาญ
ให้กับบุคคลอื่น การเข้าไปในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมและง่ายต่อการถูกชักนำไปในทางที่ผิด

3. สาเหตุจากสถานศึกษา ในปัจจุบันนี้ต้องยอมรับว่าสถานศึกษาบางแห่ง ไม่มีระบบ
การเฝ้าระวังและดูแลนักเรียนและนักศึกษาหรือมี แต่ยังไม่ได้มาตรฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาบางแห่ง
ไม่ใส่ใจดูแลกิจการของสถานศึกษามุ่งหวังแต่ผลกำไร โดยรับนักเรียนและนักศึกษาเป็นจำนวนมาก
จัดการเรียนการสอนหลายรอบ แต่ครูอาจารย์มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอ การจัดสรรงบประมาณ
ของสถานศึกษาในการเฝ้าระวังและดูแลนักเรียนและนักศึกษา มีไม่เพียงพอ ทำให้สถานศึกษานั้น ๆ
ขาดความเข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท

4. สาเหตุจากสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่า ห้างสรรพสินค้า ท่ารถ
ท่าเรือ ร้านตู้เกมส์ ฯลฯ มักเป็นสถานที่ที่นักเรียนและนักศึกษามักใช้เป็นจุดนัดพบ มีการเสพยา
สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด จนไม่สามารถควบคุมสติได้แล้วก็ออกไปก่อเหตุ และมักจะพบอีกว่า
บรรดาร้านค้าต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้สถานศึกษา มักจะเป็นสถานที่ที่นักเรียนและนักศึกษาไปฝากอาวุธไว้
เนื่องจากไม่กล้านำเข้าไปในโรงเรียน การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนส่วนมากแล้ว มักจะนำเสนอ
อย่างขาดความรอบคอบ ความรับผิดชอบ และในบางครั้งก็เป็นการยั่วยุ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหา
ติดตามมาในภายหลังได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหและป้องกันการทะเลาะวิวาท ของนักเรียนนักศึกษา

งานวิจัยภายในประเทศ

กรมสุขภาพจิต (2545) ได้รายงานผลวิเคราะห์ว่า สังคมไทยมีค่านิยมแบบอำนาจนิยม ความรุนแรงในครอบครัวและสังคมผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง ได้แก่ สตรีและเด็ก ทำให้เด็กและเยาวชนคุ้นเคยกับความรุนแรง

ดวงกมล วงษ์ศรีหัทธ (2541, หน้า 163-164) ได้ศึกษาวิจัย ทัศนคติของนักเรียนที่มีปัญหา การปรับตัวในครอบครัวระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าปัญหาการปรับตัวในครอบครัวของ นักเรียนมีมาจากสาเหตุนักเรียนมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูไม่ถูกต้อง ความสัมพันธ์ ในครอบครัวไม่ดี ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ระดับการศึกษาของบิดามารดา อยู่ในระดับต่ำ และปัญหาดังกล่าวคือสิ่งที่อยู่อาศัยไม่ดี

เกษวรงค์ จินะเสนอ (2542) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยเชิงจิตและปัจจัยผลักดันที่ส่งผลให้ เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำความผิดเป็นครั้งแรก พบว่าประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ คือ ปัจจัยจาก สภาพครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่พักอาศัย ปัจจัยจากความบกพร่องของโครงสร้างทาง สังคมและปัจจัยจากการคบหาสมาคมที่แตกต่างและอิทธิพลของวัฒนธรรมรองในกลุ่มเพื่อน ปัจจัย เหล่านี้ได้ส่งผลให้เด็กกระทำความผิดเป็นครั้งแรกจนกระทั่งถูกจับกุมตัวดำเนินคดีในชั้นศาล ซึ่งศาลก็ได้ ให้โอกาสพวกเขาโดยการให้คุมความประพฤติไว้

จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ (2543, หน้า 65-66) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการทะเลาะ วิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา พบว่า การที่บิดามารดามีวุฒิการศึกษาต่ำ บรรยายภาศในโรงเรียน ความรู้สึกผูกพันต่อ โรงเรียน และความสัมพันธ์ของเพื่อนมีความสัมพันธ์ต่อการก่อเหตุทะเลาะวิวาท ของนักเรียนอาชีวศึกษา

วัชรพันธ์ ประดิษฐ์พงศ์ (2544, หน้า 90-105) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การก่อเหตุทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายของนักเรียนในเขตพื้นที่กองกำกับการตำรวจนครบาล 7 พบว่า

1. สภาพปัญหาของผู้ก่อเหตุทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกาย คือ พ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน เมื่อ เด็กมีปัญหา มักปรึกษาเพื่อนสนิท ผลการเรียนต่ำ และครูอาจารย์เข้มงวดกฎระเบียบมาก
2. ที่มาของการก่อเหตุทะเลาะวิวาทคือความขัดแย้งต่อเนื่องของโรงเรียนคู่กรณี การให้ เวลาว่างไม่ถูกวิธี การคบหาเพื่อนที่เคยก่อเหตุทะเลาะวิวาท
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อเหตุทะเลาะวิวาทได้แก่ ระดับการศึกษา ที่พักอาศัยสถานภาพ ของบิดามารดา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ค่าใช้จ่ายของบิดามารดา

4. มาตรฐานการลงโทษนักเรียนก่อเหตุทะเลาะวิวาทจะต้องพัฒนาหรือแก้ไขข้อกำหนดหรือระเบียบให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

ริติมา เก่งถนอมศักดิ์ (2546, หน้า 74-79) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง สาเหตุการทะเลาะวิวาทของนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. นักเรียนที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-20 ปี เพราะเป็นช่วงวัยที่มีความตึกคะนองมากที่สุด มีการควบคุมตนเองในระดับต่ำ ไม่สามารถยับยั้งความตึกคะนองไว้ได้

2. บิดา มารดา ของนักเรียนที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทมีการศึกษาในระดับต่ำ และต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาดูแลและให้ความใกล้ชิดบุตรเท่าที่ควร เด็กจึงใกล้ชิดเพื่อนมาก การใกล้ชิดเพื่อนกลุ่มที่มีพฤติกรรมก่อเหตุทะเลาะวิวาทก็จะซึมซับพฤติกรรมนั้นและก่อเหตุทะเลาะวิวาทในที่สุด และมักจะใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3. ในการก่อเหตุทะเลาะวิวาทมักจะใช้อาวุธปืน ทำให้มีผู้บาดเจ็บ และยังเกิดความเสียหายต่อสาธารณะ แต่นักเรียนที่ก่อเหตุมักจะ ไม่ให้ความสนใจต่อผลของการกระทำ เนื่องจากสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ความผูกพันและสำนึกในความรับผิดชอบร่วมกันในสังคมมีน้อย

4. โรงเรียนมีมาตรการเข้มงวดกับผู้ที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทอยู่ในระดับมาก แต่นักเรียนก็ยังก่อเหตุทะเลาะวิวาทอย่างต่อเนื่อง อาจเป็นเพราะว่านักเรียนมีความผูกพันกับโรงเรียนต่ำ จนอยู่ในขั้นที่ไม่อยากจะปฏิบัติตามกฎ เพราะ ไม่รู้ว่าจะปฏิบัติไปเพื่ออะไร

5. การที่ครู อาจารย์ว่ากล่าวตักเตือนโดยใช้วาจาก้าวร้าว ทำให้เด็กไม่อยากปฏิบัติตามคำสั่ง

วีรพล เจริญวิศาล (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ปกครองไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลอบรมสั่งสอนนักเรียน จึงเน้นการให้ด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ การขาดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับทางบ้านในการแก้ไขปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนนักศึกษา โรงเรียนบางแห่งรับนักเรียนนักศึกษาโดยไม่มีการสืบประวัติความประพฤติ ทำให้รับนักเรียนนักศึกษาที่เคยโดนไล่ออกจากที่อื่นเนื่องจากปัญหาความประพฤติ นอกจากนี้ความขัดแย้งในอดีตของนักเรียนนักศึกษารุ่นพี่ที่ถ่ายทอดมายังรุ่นน้อง และการที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติในลักษณะอะลุ่มอล่วยทำให้นักเรียนนักศึกษาที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทไม่เจ็ดทลาย เป็นเหตุให้การก่อเหตุทะเลาะวิวาททวีความรุนแรงขึ้น

สุดใจ สุขะ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในกลุ่มนักเรียนอาชีวะ สรุปได้ว่าสาเหตุที่เด็กอาชีวะก่อเหตุตึกกันบ่อยครั้งส่วนหนึ่งเกิดจากสังคมที่ยังมีทัศนคติในด้านลบต่อเด็ก ซึ่งเด็กเหล่านี้มักถูกมองว่าชอบหาเรื่องหรือ เรียนไม่เก่ง ไม่สามารถเข้าเรียนที่อื่น ๆ ได้แล้ว จึงมาเรียน

สิ่งมีนเมา ในที่สุดจะขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจ บางรายอาจแสดงอิทธิพลใช้ความรุนแรงข่มขู่ผู้อื่นที่ด้อยกว่าเพื่อแสดง ปมเด่น เป็นต้น

2. สาเหตุจากสถาบันการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็ง เอาใจใส่ การบริหารงานวิชาการ งานกิจกรรม งานปกครอง งานแนะแนว มีการจัดระบบครูที่ปรึกษาที่ดี มักจะไม่เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทและการใช้ความรุนแรง สถานศึกษาที่มีนักเรียนนักศึกษามาก แต่มีครูอาจารย์จำนวนน้อยจะขาดความเข้มแข็งและมีการทะเลาะวิวาทบ่อยครั้ง เนื่องจากครูอาจารย์ไม่เพียงพอและไม่สามารถควบคุมได้ สถานศึกษาบางแห่งให้ครูอาจารย์รับผิดชอบเฉพาะชั่วโมงสอน หรือมีช่วงว่างระหว่างรอยต่อชั่วโมงเรียนมาก ทำให้นักเรียนนักศึกษารวมกลุ่มกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมได้ง่าย

3. สาเหตุจากครอบครัว พบว่า นักเรียนนักศึกษาที่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทมักมาจากครอบครัวที่ขาดความเอาใจใส่ หรือนักเรียนนักศึกษาเช่าหอพักหรือบ้านเช่าอยู่กันเองตามลำพัง เมื่อขาดผู้ปกครองก็จะมีโอกาสมีส่วนร่วมเสพสารมีนเมา รวมตัวกับกลุ่มอิทธิพล ซึ่งพร้อมที่จะก่อเหตุได้ตลอดเวลา

4. สาเหตุจากสังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในสังคม เช่น สถานเริงรมย์ ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหารและเครื่องดื่ม จะเป็นสถานที่แรก ๆ ที่นักเรียนนักศึกษาใช้เวลาว่างจากการเรียนหรือเดินทางไปกลับระหว่างบ้านกับสถานศึกษา เป็นจุดรวมตัวนัดกันเสพสิ่งมีนเมา และยังพบว่าบางร้านที่อยู่ใกล้สถานศึกษาจะเป็นแหล่งรับฝากอาวุธ เป็นแหล่งนัดหมายกันไปก่อเหตุทะเลาะวิวาท

สื่อมวลชนอาจจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท เนื่องจากความรุนแรงของรายงานข่าว โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ

นอกจากนั้นยังพบว่า มีนักเรียนนักศึกษาส่วนหนึ่งขาดความมั่นใจ เนื่องจากเมื่อประสบเหตุร้ายหรือถูกทำร้ายแล้วไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นรวมทั้งครูอาจารย์ กลับไม่ได้รับความสนใจหรือเอาใจใส่ช่วยเหลือหรือแก้ไข จึงเป็นเหตุให้มีการแก้แค้นเพื่อเอาคืน มีการลอบทำร้าย ขกพวกตีกัน และเหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

เรณู เชาวน์เกษม (2543, หน้า 70-79) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง สาเหตุที่เยาวชนกระทำความผิดทางอาญา พบว่า สาเหตุของการกระทำความผิดเนื่องมาจากการอบรมไม่ดี การคบเพื่อนชั่ว สาเหตุจากครอบครัวคือ ไม่ได้ได้รับความรักความอบอุ่นเพียงพอ บิดามารดาไม่ให้ความเอาใจใส่ ที่สำคัญระดับสติปัญญาของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดอยู่ในขั้นต่ำกว่าปกติ

ศรีหัตถยา ชูสุวรรณ (2546, หน้า 93-94, 160) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการทัศนในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย พบว่า ในทางจิตวิทยาถือว่า น้อยเหลือเกิน

ที่มนุษย์ใช้เหตุผลเป็นหลักในการแสดงออก ซึ่งความประพฤติของตน ความประพฤติของมนุษย์ส่วนมากเป็นผลสืบเนื่องมาจากนิสัยความเคยชิน (Habits) สัญชาตญาณ (Instincts) หรือมูลเหตุจูงใจ (Motives) มากกว่า ฉะนั้นความหวาดกลัวว่าจะถูกลงโทษ จึงมีผลน้อยมากในการยับยั้งบุคคลมิให้กระทำความผิดกฎหมาย และสำหรับสาเหตุการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยทางสังคม เช่น ครอบครัว การศึกษา การคบเพื่อน
2. ปัจจัยทางจิตใจ เด็กและเยาวชนส่วนมากจะขาดเครื่องยึดเหนี่ยวกล่อมเกล่าจิตใจให้มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี
3. ปัจจัยทางกายภาพ เด็กและเยาวชนอยู่ในช่วงเจริญเติบโตทางร่างกาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจ อารมณ์ อันเนื่องมาจากการปรับตัวจะทำให้เกิดความรู้สึกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ

จากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า สังคมมองภาพว่านักเรียนนักศึกษาที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นเป็นเด็กที่มีปัญหาในด้านความประพฤตินิสัยเกรและก้าวร้าว พฤติกรรมเหล่านั้นเกิดจากต้นแบบ หรือการเรียนรู้การกระทำความผิดจากสังคมหรือคนรอบข้าง เป็นการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี นักเรียนนักศึกษาเหล่านั้นไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อครอบครัว เพื่อน โรงเรียน และสังคม สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ไม่สามารถยึดเหนี่ยวไว้ได้ เด็กจึงกระทำความผิด การที่นักเรียนนักศึกษากระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อเหตุทะเลาะวิวาทกันนั้นชี้ให้เห็นถึงความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว อันเป็นผลเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่แปรเปลี่ยนไป เด็กและเยาวชนขาดที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ขาดสติในการไตร่ตรอง ไม่มีความยับยั้งชั่งใจ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมกระทำความผิดกฎหมาย

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอฟแมน (Hoffman, 1972 อ้างถึงใน อรรพพร พรมโหม, 2544, หน้า 46) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะจริยธรรม 4 ประการ คือ ความรู้สึกรับผิดชอบ การยอมรับและการสารภาพผิด การยึดหลักแห่งตน การต้านทานสิ่งชั่วร้าย ผลปรากฏว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักในช่วง 4-13 ปี มีลักษณะทางจริยธรรมทั้งสี่ประการสูงกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้ความรักน้อย นอกจากนี้ยังปรากฏว่าการให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก โดยเฉพาะเด็กอายุ 5 ปี

มัสเซน (Mussen, 1969 อ้างถึงใน จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ, 2543, หน้า 39) ศึกษาถึงพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็ก (Child Development and Personality) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กในแง่ที่พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม มีบทบาทสำคัญในการกำหนด

ความรู้สึกที่รับผิดชอบในตัวเด็ก ทฤษฎีนี้พัฒนาการของ Super Ego ในตัวเด็กขึ้นอยู่กับความรู้สึกที่รับผิดชอบ มาตรฐานทางศีลธรรมของพ่อแม่ตลอดจนวุฒิภาวะความมีเหตุผลของพ่อแม่ด้วย การที่เด็กจะรับเอามาตรฐานทางศีลธรรมและค่านิยมต่าง ๆ จากพ่อแม่ โดยการเลียนแบบกับตัวอย่างที่ดีแมกกาฮา (McGaha, 1995 อ้างถึงใน นวลตา อาภาคันทะกุล, 2546, หน้า 23) ศึกษาแนวโน้มการพัฒนาทางด้านจิตวิทยาของเด็กที่กลายเป็นอาชญากร และมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนในเวลาต่อมา โดยมีปัญหาจากการพัฒนาบทบาทในครอบครัวที่ไม่ถูกต้อง พบว่าเด็กเหล่านี้มีปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่บิดามารดาคัดค้านการทำให้ขาดความมั่นใจ เกือบกด และรู้สึกโกรธ

คอสเทลโล (Costello, 2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักเรียนเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมภายในโรงเรียน การนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน เพื่อป้องกันและลดปัญหาการก่ออาชญากรรม พบว่า ปัญหาการก่ออาชญากรรมภายในโรงเรียนนับเป็นปัญหาที่สำคัญและเกิดขึ้นทั่วไปในสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจด้านการรับรู้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความเกรงกลัวอาชญากรรม 2) ผลที่ผู้เคราะห์ร้ายได้รับ 3) ปัญหาอาชญากรรมในสถานศึกษา 4) กระบวนการบริหารจัดการของสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะมีการรับรู้และตระหนักถึงผลที่ผู้เคราะห์ร้ายได้รับจากการก่ออาชญากรรมมากกว่าอาจารย์และนักเรียน และการรับรู้ในความเกรงกลัวต่ออาชญากรรมของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกัน สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ จะมีการรับรู้ในการที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แก้ปัญหาอาชญากรรมและการรับรู้ถึงปัญหาอาชญากรรมในสถานศึกษา ปัญหาอาชญากรรมในสถานศึกษา ประกอบด้วย การแย่งชิงที่จอดรถ การขโมยรถยนต์ การลักขโมยสิ่งของ และการข่มขู่เพื่อน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า สถานศึกษาจะต้องตระหนักและเข้าใจในบทบาทของตนเองที่จะร่วมแก้ปัญหาความรุนแรง โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกหรือกลั่นกรองผู้ที่เข้ามาศึกษาและจัดให้มีการทบทวนวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย นอกจากนี้ ยังสมควรที่จะนำรายละเอียดบรรจุไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษา

อาคอสต้า (Acosta, 2004) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การกระทำรุนแรงในชุมชนและกิจกรรมของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมข้ามชาติของสหรัฐอเมริกาในรัฐแมริแลนด์ กับชุมชนวัยรุ่นของประเทศบราซิล ในกรุงริโอเดอจาเนโร พบว่าปัญหาการก่อความรุนแรงในชุมชนเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำและเกือบทุกประเทศทั่วโลกมักจะมีความขัดแย้งของกลุ่มวัยรุ่นเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความแตกต่างของ พฤติกรรมการรับรู้ของกลุ่มวัยรุ่นในเมืองบัลติมอร์ และกรุงริโอเดอจาเนโร 6 ด้าน คือ 1) ด้านความผูกพันของกลุ่มเพื่อน 2) อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน 3) กิจกรรมของกลุ่มวัยรุ่น 4) โอกาสในการเข้าไปแก้ปัญหาโดยหน่วยงานทางสังคมที่เกี่ยวข้อง 5) แหล่งที่อยู่อาศัย 6) การรับรู้อันตรายที่เกิดจากความรุนแรงของกลุ่ม พบว่า สถานที่ตั้งทาง

ภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน จะส่งผลให้มีการรับรู้ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้พบว่า กลุ่มวัยรุ่นใช้เวลาอยู่ในที่พักของตนเองมากกว่าการออกมารวมกลุ่มกัน แต่เมื่อใดที่มีการรวมกลุ่มกันผลที่ตามมาก็คือ การแสดงออกถึงความรุนแรงซึ่งเป็นอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน

ฟาโนลิ (Fargnoli, 2004) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การรับรู้ของผู้ปกครองถึงความสำเร็จในความร่วมมือกันระหว่างครอบครัวและโรงเรียนเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนระดับกลาง (Middle School) ซึ่งอยู่ในมลรัฐโรดไอแลนด์ (Rhode Island) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องของผู้ปกครองกับโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์และการดำรงการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนจะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียนเอง และยังส่งผลถึง ครู ผู้บริหาร โรงเรียนและผู้ปกครองด้วย

ฟรีฮาร์น (Freham, 2004) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องในทางลบของผู้ปกครองกับโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์บรรยายประสบการณ์ที่ค้นพบในการที่ต้องทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองที่มีทัศนคติในทางลบกับโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่มีมุมมองโรงเรียนในทางลบจะส่งผลให้ผลการศึกษาของนักเรียนตกต่ำลงและยังส่งผลถึงพัฒนาการทางอารมณ์และพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้นผู้บริหาร โรงเรียน ครูและผู้ปกครอง จะต้องพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและต้องเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย

เจนกิน (Jenkin, 2004) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การรับรู้ของบุคลากรในโรงเรียนถึงผลของการรวมกลุ่มเป็นแก๊งค์ การใช้ความรุนแรง และความปลอดภัยในโรงเรียนเขตพื้นที่เมืองแนชวิลล์ (Nashville) รัฐเทนเนสซี (Tennessee) ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียนรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดีและมีคำอธิบายต่าง ๆ ถึงเหตุผลที่นักเรียนก่อความรุนแรงและรวมกลุ่มเป็นแก๊งค์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีสาเหตุเริ่มต้นมาจากทางบ้าน เช่น ขาดการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครอง ครอบครัวแตกแยก ตลอดจนการละเมิดกฎระเบียบ ข้อบังคับของทางโรงเรียน

วิกเทคเกอร์ (Whittaker, 2004) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ปรากฏการณ์เยี่ยมนักเรียนที่บ้าน (Home Visit) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นจริงและศึกษาผลกระทบจากการเยี่ยมบ้าน โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นครอบครัวของนักเรียน 12 ครอบครัว ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับเด็กเล็กจนถึงเกรด 8 ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวของนักเรียนล้วนตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์ของการเยี่ยมเยียนและยังช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้ปกครอง นอกจากนี้การเยี่ยมเยียนถึงบ้านยังเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะยังประโยชน์ให้กับครู ผู้ปกครองและนักเรียน

ซนเดอร์ (Snyder, 1999) พบว่า ปัญหาการก่อความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่นอเมริกา มักจะเกิดขึ้นเนื่องจากเชื้อชาติและการแบ่งสีผิว จากข้อมูลของกรมสืบสวนคดีพิเศษของสหรัฐอเมริกา

(FBI, 1999) ระบุว่า กลุ่มวัยรุ่นที่ถูกจับได้เป็นคนผิวขาวประมาณร้อยละ 71 คนผิวดำร้อยละ 26 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 3 จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นอเมริกัน อินเดีย คนพื้นเมืองจากอลาสก้า รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นเชื้อสายเอเชียและโพลินีเซียน สำหรับความผิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความรุนแรงนี้ได้แก่ การประทุษร้ายต่อชีวิตทรัพย์สินและร่างกาย จากข้อมูลของกรมสืบสวนคดีพิเศษ (FBI) พบว่าเหตุร้ายต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นระหว่างเวลา 14.00-18.00 น. ซึ่งเป็นเวลาหลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว ดังนั้น แนวทางหนึ่งที่สถานศึกษาจะสามารถนำไปแก้ปัญหาคือ การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ หรือให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมหลักจากเลิกเรียน (National Report Series, 1999) คณะกรรมการแก้ปัญหา การใช้ความรุนแรงของศูนย์กำหนดนโยบายการศึกษา มหาวิทยาลัยอินเดียนา (The Indiana Education Policy Center) ได้สรุปโครงการแก้ปัญหาไว้ 3 ระดับดังนี้

1. การเสริมสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียน (Creating a Positive Climate)
2. การรับรู้ปัญหาแต่เนิ่นและการแก้ไข (Early Identification and Intervention)
3. กำหนดมาตรการต่อต้านอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Response)

โดยจัดแบ่งโครงการออกเป็น 3 ระยะ ๆ ละ 1 ปี ซึ่งในปีแรกของโครงการได้มีการจัดกลุ่มร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์และผู้ปกครอง โดยทำการประเมินตนเองเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ว่ามีความเพียงพอที่จะนำมาแก้ไขปัญหาหรือไม่ หลังจากนั้นได้จัดให้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหา สำหรับในปีที่สอง เป็นการนำเอายุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้ไปปฏิบัติและประเมินผล โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียน 20 แห่ง สถานที่ตั้งอยู่ในรัฐอินเดียนา และเนบราสก้า ส่วนปีที่สามได้นำแผนยุทธศาสตร์ที่ปรับแก้แล้วนำไปใช้ในระดับชาติ ซึ่งผลจากการนำโครงการนี้ไปใช้พบว่า มีโรงเรียน 1 แห่ง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเมือง เดิมมีสถิตินักเรียน ออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษาถึงร้อยละ 70-80 ภายในปีแรก มีสถิติลดลงประมาณร้อยละ 35 เมื่อนำโครงการไปใช้ครบ 3 ปี พบว่า สถิติการออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40

สเปนเซอร์ และ โซวา (Spencer & Sova, 2002-2003) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ โรงเรียนที่มีความปลอดภัย (Safe School) ไว้ว่า นักการศึกษาและผู้ปกครองกำลังพยายามที่จะหาคำตอบในการที่จะสร้างบรรยากาศที่มีความปลอดภัยและสร้างสรรค์ในโรงเรียน ซึ่งจะเป็นกุญแจที่สำคัญในการที่จะให้เกิดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัย สเปนเซอร์และแกรี่ พบว่าต้องเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู-อาจารย์และผู้ปกครองที่จะต้องร่วมมือกันและได้เสนอแนวคิดพื้นฐาน เกี่ยวกับคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีความปลอดภัย (Safe Schools) ไว้ดังนี้

1. กฎและระเบียบของโรงเรียนต้องมีความชัดเจนและนักเรียนส่วนใหญ่ต้องมีความเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม

2. ผู้ปกครองและโรงเรียนจะต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนโดยตรงและเรื่องที่เป็นกิจกรรมส่วนรวม

3. ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ตลอดจนงานปกครองของโรงเรียน จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อปัญหาที่เด็กก่อความรุนแรงและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน

4. ความรักของพ่อแม่และผู้ปกครองรวมทั้งความเข้าใจ การดูแลเอาใจใส่นักเรียนของครูจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อความสำเร็จของนักเรียน

5. โรงเรียนจะต้องมีบทบาทที่สำคัญและเป็นปัจจัยของความสำเร็จที่จะหยุดยั้งความรุนแรงและความก้าวร้าวทางกายภาพ รวมทั้งการสร้างความเข้มแข็งอดทนให้แก่นักเรียนเมื่อถูกกระทำความรุนแรง

6. กระบวนการใช้เพื่อนเป็นที่ปรึกษาจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการลดความรุนแรงและจากรายงานการประชุมสุดยอดโรงเรียนปลอดภัย (Safe School Summit, 2002) ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองปาร์กเกอร์ (Parker) มลรัฐเท็กซัส (Texas) เป็นการประชุมร่วมกันระหว่าง นักเรียน จำนวน 300 คน จากโรงเรียนในระดับไฮสคูล 20 แห่งกับผู้แทนของชุมชน ได้ผลสรุปว่า ในปัจจุบันนักเรียน ครู ชุมชน ขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีต่อกัน ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วเด็กไม่สามารถหันหน้าไปพึ่งใครได้ ดังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ในการจัดให้โรงเรียนมีความปลอดภัยคือ ทุกฝ่ายจะต้องหันหน้าเข้าหากันและมีการสื่อสารที่ดี ซึ่งหมายถึงความร่วมมือกันอย่างจริงใจของทุกฝ่าย ในการที่จะช่วยลดปัญหาการก่อความรุนแรงในโรงเรียน

ดาเบิร์ก (Dahberg, 1998) ได้ศึกษาและรายงานไว้ว่า ปัญหาความรุนแรงของเด็กวัยรุ่นเป็นปัญหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อนด้วยปัจจัยเสี่ยงหลาย ๆ ด้าน รวมถึงความเชื่อ (Beliefs) และพฤติกรรมต่าง ๆ ของแต่ละคน ได้แก่ ความก้าวร้าว การดื่มสุรา ตลอดจนการเสพติด เป็นต้น สภาพครอบครัวที่มีปัญหาการแยกกันอยู่ การหย่าร้างหรือขาดความสนใจดูแลบุตรก็เป็นสาเหตุที่สำคัญ ในขณะที่อิทธิพลของเพื่อนและบรรยากาศภายในโรงเรียน เช่น การคบเพื่อนที่ไม่ดี การรวมกลุ่มเป็นแก๊งค์ต่าง ๆ เหล่านี้นำไปสู่ความยุ่งยากและเกิดปัญหาการก่อความรุนแรงของวัยรุ่น

อีกลีย์ และอาร์จุนัน (Egley & Arjunan, 2002) ได้นำเสนอผลการวิจัยเชิงสำรวจ แก๊งค์วัยรุ่นในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 2000 โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจาก 1) ตำรวจในเมืองใหญ่ ซึ่งมีพลเมืองมากกว่า 25,000 คนหรือมากกว่าจำนวน 1,216 คน 2) ตำรวจและนายอำเภอในเขตรอบ ๆ เมือง จำนวน 661 คน พบว่า ลักษณะความรุนแรงที่เกิดขึ้นกว่าครึ่งหนึ่งในพื้นที่เขตเมืองใหญ่มักจะเป็นการทำร้ายร่างกายกันระหว่างสมาชิกที่อยู่ในแก๊งค์ต่าง ๆ สำหรับพื้นที่ในเขตรอบ ๆ เมืองจะพบว่า

กว่าครึ่งหนึ่งของความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น จะเป็นการประทุษร้ายร่างกายบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับแก๊งค์วัยรุ่น นอกจากนี้ในผลการวิจัยยังพบอีกว่า สมาชิกแก๊งค์ที่เพิ่งพ้นโทษมาจะกลับมามีอิทธิพลต่อแก๊งค์ต่าง ๆ ที่รวมตัวกันอยู่ในท้องถิ่น

ดอดจ์ และคณะ (Dodge et al., 2002) ได้นำเสนอนโยบายปฏิบัติการศึกษา เรื่อง การป้องกันปัญหาการก่อความรุนแรงที่เรื้อรังในโรงเรียน (Preventing Chronic Violence in Schools) ณ ทำเนียบประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา โดยได้นำงานวิจัยที่จะช่วยกำหนดพื้นฐานและแนวทางในการป้องกันการก่อความรุนแรงและได้ตั้งชื่อว่าเป็นรูปแบบการแก้ปัญหาแบบทางด่วน (Fast Track) โดยเริ่มโครงการตั้งแต่ปี 1991 และเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 891 คน จากเด็กจำนวน 10,000 คน ซึ่งเป็นเด็กเล็กที่จัดอยู่ในพวกกลุ่มเสี่ยงสำหรับการไปก่อปัญหาใช้ความรุนแรงเมื่อเติบโตขึ้นเป็นวัยรุ่น เช่น เด็กที่มีฐานะยากจนหรือพ่อแม่แยกกันอยู่ หลังจากนั้นได้สุ่มเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 จะได้รับการปลูกฝังและอบรมตามแนวทางที่กำหนดไว้ ส่วนอีกกลุ่มจะ ไม่ได้รับการปลูกฝังและฝึกอบรม โครงการทางด่วน (Fast-Track) ใช้เวลาในการดำเนินการ 10 ปี และมีค่าใช้จ่าย 40,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อเด็ก 1 คน ตลอดระยะเวลา 10 ปี เด็ก ผู้ปกครองและครูจะต้องเข้ารับการฝึกอบรมและปลูกฝัง โดยให้ได้รับความรู้ในด้าน 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา 2) ความสัมพันธ์กับเพื่อน 3) บรรยากาศในห้องเรียน 4) การดูแลของผู้ปกครอง 5) ความมีส่วนร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน 6) กระบวนการอยู่ร่วมกันในสังคม

ตลอดระยะเวลา 10 ปีของการดำเนินโครงการปรากฏว่า ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้ปกครอง โรงเรียน ครู และอาสาสมัคร ผลการวิจัยโครงการ พบว่า สถิติการก่อความรุนแรงลดลงถึง 1 ใน 2 และเมื่อมองในแง่ของการใช้ยุทธศาสตร์ผลประโยชน์และการลงทุนแล้ว (Cost-Benefit Strategy) ถือว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า

ดูรัน (Durant, 2000) ได้รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงไว้ว่า พฤติกรรมการแสดงออกถึงความรุนแรงของเด็กเกิดจากพฤติกรรมการเรียนรู้ (Learned Behavior) โดยเริ่มต้นมาจากกลุ่มสังคมปฐมภูมิ (Primary Social Groups) เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และในขณะเดียวกันก็ศึกษาสังเกตจากกลุ่มเพื่อนบ้านที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ นอกจากนั้น พฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับความรุนแรงของเด็กยังได้รับแรงกระตุ้นมาจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต วิดีโอเกมส์ และภาพยนตร์ ทำให้เด็กรับเอาความรุนแรงที่ได้เห็นได้ฟังเข้าไปในจิตใจ ดังนั้น จึงไม่น่าประหลาดที่เด็กจะใช้ความรุนแรงตอบโต้พฤติกรรมรุนแรงที่ตนถูกกระทำไม่ว่าจะเป็นความก้าวร้าวทางวาจาหรือการทำร้ายร่างกาย

การรายงานการวิจัยที่ดำเนินการโดยสถาบันเด็กนานาชาติ (Children's Institute International) ได้ระบุว่า เด็กก็มีความเชื่อว่า พฤติกรรมความรุนแรงเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ร้อยละ 75

ของวัยรุ่น ตอบว่า พวกเขามีความเชื่อว่าความรุนแรงเกิดขึ้นจากพฤติกรรมการเรียนรู้ ในจำนวนนี้มีร้อยละ 43 คิดว่าได้เรียนรู้มาจากผู้ปกครอง และร้อยละ 20 กล่าวว่าเรียนรู้มาจากโทรทัศน์ ส่วนร้อยละ 15 เรียนรู้มาจากเพื่อนในกลุ่มและเพื่อนบ้านที่อยู่ในละแวกเดียวกันในการป้องกันก่อกวน ความรุนแรงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะสำคัญพื้นฐานของความรุนแรง 2 ประการ คือ

ความรุนแรงสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่

1. ไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียวที่จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยความรวดเร็ว
2. การกำหนดวิธีการป้องกันความรุนแรงสมัยหนึ่งได้นำเอามาตรการลงโทษที่รุนแรงเฉียบขาดมาใช้ ซึ่งเรียกว่า “Zero Tolerance” และสามารถให้ผลในระยะสั้น ทำให้ผู้ที่คิดจะก่อความรุนแรงเกิดความเกรงกลัวการลงโทษ เนื่องจากมีมาตรการมาควบคุมความประพฤติ แต่อีกมุมมองหนึ่งจะเห็นได้ว่า การนำ “Zero Tolerance” มาใช้นั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างแท้จริง

ศูนย์กำหนดนโยบายทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยอินเดียนาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างให้นักเรียนตระหนักและเคารพกฎระเบียบของโรงเรียนตลอดจนมีวินัยที่ดี โดยการใช้วิธีที่เรียกว่า การตอบโต้แต่เนิ่น (Early Response) ซึ่งเป็นกระบวนการในการป้องกันและแก้ไขการก่อความรุนแรง โดยบูรณาการทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีภายในโรงเรียนความร่วมมือกันระหว่าง โรงเรียนกับผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน (A Practical Guide to Comprehensive Planning)

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร

โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 4-8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้
หลักสูตรคือรายวิชา หรือ เนื้อหาวิชาเรียน หลักสูตรในความหมายนี้เป็นการมองว่าหลักสูตรคือรายวิชาหรือเนื้อหาที่จัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียนในระดับใดระดับหนึ่งหรือสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
หลักสูตรคือจุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ นักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตรบางกลุ่มได้ใช้จุดหมายและจุดประสงค์ที่ผู้เรียนที่พึงบรรลุ เป็นฐานในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร ดังนั้นหลักสูตรในความหมายนี้ จึงหมายถึงสิ่งที่นักเรียนต้องเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้บรรลุจุดหมายและจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

หลักสูตรคือแผนสำหรับจัด โอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน ความหมายของหลักสูตรในลักษณะแผนสำหรับจัด โอกาสทางการศึกษาการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียนนี้จะเน้นแสดงเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์การออกแบบหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและมีพฤติกรรมตามที่กำหนดในหลักสูตร

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, pp. 8-9) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่าเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

เคนเนท (Kenneth, 2001, pp. 8-11) ได้กล่าวไว้ว่าหลักสูตรเป็นสื่อในขั้นต้นในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน

โอลิวา (Oliva, 1988, p. 4) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรว่า เป็นการเรียนการสอนในโรงเรียนตามกลุ่มของเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ โปรแกรมการเรียนรู้ กลุ่มของวัตถุต่าง ๆ ลำดับของแนวความคิดวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติ แนวคิดของการเรียน ทุกสิ่งทุกอย่างในโรงเรียนรวมทั้งกิจกรรมพิเศษในห้องเรียน การแนะแนวและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาเนื่องจากสภาพของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้นักการศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ขึ้นมาใหม่เพื่อที่จะได้สามารถนำความรู้ประสบการณ์นั้น ๆ ไปพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญยิ่งขึ้นต่อไป

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544, หน้า 90-94 อ้างถึงใน สุชิน การสมวรรณ์, 2548, หน้า 39) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรว่ามี 6 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การกำหนดบุคลากร
- ขั้นที่ 2 ศึกษาข้อมูลทุกประเภท
- ขั้นที่ 3 ศึกษาความต้องการของสังคม
- ขั้นที่ 4 กำหนดเนื้อหาสาระวิชา
- ขั้นที่ 5 สร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 หลักสูตรที่นำมาใช้

เซเลอร์, อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander, & Levis, 1988, p. 30 อ้างถึงใน สิริพงษ์ เสากายน, 2545, หน้า 60) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรแล้วตัดสินใจเลือกรูปแบบของหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับเป้าหมายและจุดประสงค์ของผู้เรียนและสังคม นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงข้อกำหนดต่าง ๆ ทางการเมืองและสังคมด้วยและเมื่อได้หลักสูตรแล้วจะต้องมีการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งจำเป็นจะต้องกล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้ครูเลือกใช้วิธีการสอนและสื่อการสอนที่เหมาะสม ส่วนขั้นตอนสุดท้ายเป็นการประเมินผล ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนซึ่งเกิดจาก

การสอนของครูและการประเมินหลักสูตรซึ่งดำเนินการ โดยผู้รับผิดชอบ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจปรับปรุงหลักสูตรในโอกาสต่อไป กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของเชเลอร์และเลวิสสามารถนำมาเขียนเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์

ขั้นที่ 2 การจัดทำหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2533, หน้า 16-17) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบต่าง ๆ ต่อไปนี้

ระบบที่ 1 การร่างหลักสูตร

ระบบที่ 2 การใช้หลักสูตร

ระบบที่ 3 การประเมินหลักสูตร

ในระบบการร่างหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สิ่งที่จะต้องกำหนดในหลักสูตรคือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร อาจเริ่มจากการทำการศึกษาวิจัย เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยอ้อม เช่น ต้องการทราบสภาพความต้องการของสังคมในด้านการศึกษา ต้องการทราบสภาพการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคมและความต้องการทางการศึกษาในอนาคต และการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตรประกอบไปด้วยข้อกำหนดทางวิชาการ ข้อกำหนดทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ข้อกำหนดทางการเมือง

ขั้นที่ 2 รูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากข้อกำหนดหลักสูตรแล้ว ก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการ หรือหลักสูตรแบบแกนวิชาเป็นต้น รูปแบบหลักสูตรจะประกอบไปด้วย โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรอาจใช้วิธีการประชุมสัมมนาหรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ช่วยพิจารณาการใช้หลักสูตรแบบนาร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้ ต้องอาศัยการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจนอันจะเป็น
การทำให้การปรับแก้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

ระบบการใช้หลักสูตร ในระบบการใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้แล้วเสนอ
หน่วยงานบังคับบัญชาเพื่อให้เห็นชอบสั่งการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นการเตรียมการใช้หลักสูตรซึ่งต้องคำนึงถึง
สิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
2. การเตรียมงบประมาณ
3. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร
4. วัสดุหลักสูตร
5. การบริการสนับสนุนและอาคารสถานที่
6. ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา
7. การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน
8. การประเมินผลและการติดตามการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 3 ดำเนินการใช้หลักสูตรหรือบริหารหลักสูตรซึ่งขั้นตอนนี้ นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญ
ที่สุดเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ว่าเป็นศาสตร์นั้นหมายถึง การวางแผนการใช้อย่างเป็นระบบ
และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่เป็นศิลป์นั้น หมายถึงผู้เข้าร่วมถึงผู้บริหาร
และผู้สอนซึ่งจะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด

ระบบการประเมินหลักสูตร

เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตรคือกระบวนการ
เปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้ กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตร
มีขั้นตอนและกระบวนการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผนประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาว่าจะประเมินหลักสูตรในส่วนใด
มาก เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน
ประเมินการบริหารของผู้บริหาร เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือและ
วิธีการที่เหมาะสมกับแหล่งนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้จัดเป็นหมวดหมู่
และวิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้น ๆ

ขั้นที่ 4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลผ่านการวิเคราะห์มาแล้วโดยใช้การตีความ อธิบาย ลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น เพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรต่อไป

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

วรพร ศุนทรวัฒน์ศิริ (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตร เพื่อการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจ ตามหลักการจัดการศึกษาแบบเน้นผลการเรียนสำหรับนักศึกษาสาขาบริหารธุรกิจวิชาเอก ภาษาอังกฤษธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาหลักสูตร ได้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรสำหรับรายวิชาการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจ ในกลุ่มวิชาเลือก หมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต วิชาเอกภาษาอังกฤษธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยมีรายการผลการเรียนสุดท้ายระดับวิชา ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ดังนี้: นักศึกษาต้องมีพัฒนาการในด้านความรู้ความสามารถและทักษะในการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจสำหรับการใช้งานได้จริง ซึ่งครอบคลุมจดหมายขอร้องและสอบถาม จดหมายสั่งซื้อสินค้า จดหมายร้องเรียนและปรับความเข้าใจ จดหมายสมัครงาน จดหมายแนะนำตัว จดหมายรับรองและอ้างอิง จดหมายเชิญและการตอบรับ หรือปฏิเสธการรับเชิญ จดหมายแสดงความยินดี การเขียนบันทึกข้อความ การเขียนรายงานธุรกิจ และการเขียนจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ นักศึกษาต้องพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งครอบคลุมความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ด้วยตนเองและความรับผิดชอบต่อนหน้าที่

2. การทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาบริหารธุรกิจ วิชาเอกภาษาอังกฤษ จำนวน 36 คน จาก สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบึงพระพิบูลย์ มหาเมฆ ซึ่งได้รับการสุ่มแบบเจาะจง ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจ คะแนนความสามารถในการสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และคะแนนคุณลักษณะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่มีคะแนนลักษณะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและคะแนนลักษณะความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ หลังการทดลองและก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน

ภาวิณี บุญทา (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรภาษาต่างประเทศที่ 2 (ภาษาจีน) กรณีศึกษาโรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำหลักสูตร โรงเรียนมีการจัดตั้งโครงการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาภาษาจีน โดยมอบให้ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำหลักสูตร

มีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรเน้นการเรียนรู้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และการประกอบวิชาชีพ กำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรม จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน มีเกณฑ์ในการกำหนดวิธีวัดและประเมินผลทั้งในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ครูผู้สอนทำการวัดผล โดยเน้นการวัดผลตามสภาพจริง

การใช้หลักสูตร ในด้านการบริหารหลักสูตร มีการจัดเตรียมบุคลากรโดยจัดส่งครูเข้าอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดครูเข้าสอนตรงตามวิชาเอก ครูจะมีคาบสอนเฉลี่ยเท่ากัน มีการจัดห้องศูนย์ภาษาจีนและห้องปฏิบัติการทางภาษา งบประมาณได้รับส่วนใหญ่นำมาใช้ในการอบรมพัฒนา การจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน และเป็นค่าตอบแทนครูผู้สอน ได้รับการสนับสนุนด้านสื่อการสอนจากหน่วยงานต่าง ๆ และครูจัดหาสื่อการสอนบางอย่างด้วยตนเอง มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยส่วนใหญ่ใช้วิธีประชาสัมพันธ์ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ผู้บริหารนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยนิเทศการสอนในชั้นเรียน ปัญหาที่พบคือการขาดแคลนครูผู้สอน สื่อการสอนที่มีไม่ตรงกับความต้องการของครู ขาดงบประมาณ ขาดความต่อเนื่องในการนิเทศการสอน และครูมีภาระงานมากจึงไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอน ได้ครบทุกรายวิชา ทำให้ขาดความต่อเนื่องเมื่อมีครูขาดหรือลา

ในด้านการสอน ครูผู้สอนส่วนหนึ่งจัดทำกำหนดการสอนและแผนการสอน จัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่หลากหลายตามประสบการณ์ของครูผู้สอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสสัมผัสกับสถานการณ์จริง จัดสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล มีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนที่หลากหลายทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน และการเขียน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของครูแต่ละคน ปัญหาที่พบคือ ครูบางคนขาดประสบการณ์และทักษะในการสอน ขาดทักษะในการใช้สื่อการสอนและขาดความรู้ความเข้าใจ เรื่องการจัดสอนซ่อมเสริม

ศิริพงษ์ เสภาภาน (2545) ได้ทำการวิจัย เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งของตำรวจชุมชนได้แก่ ความขัดแย้งภายในตัวตำรวจชุมชน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือความขัดแย้งภายในสถานีตำรวจ ความขัดแย้งที่เกิดจากความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อตำรวจชุมชนและความขัดแย้งของตำรวจชุมชนที่มีต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยใช้การวิจัยและพัฒนามี 4 ขั้นตอนคือ

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
3. การตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม โดยการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับตำรวจชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

4. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม

ผลการวิจัยได้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งของตำรวจชุมชน มีโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วย ได้แก่

หน่วยที่ 1 หลักการตำรวจชุมชน

หน่วยที่ 2 ความเป็นมาของตำรวจชุมชนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หน่วยที่ 3 หน้าที่ตำรวจ

หน่วยที่ 4 แบบของความขัดแย้ง

รวมทั้งสิ้น 33 ชั่วโมง

คารุง ชะระอำ (2547) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการผลิตครูวิชาชีพของไทย โดยดำเนินการพัฒนารูปแบบ 8 ขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์สาระ
2. ร่างรูปแบบการผลิตครู
3. จำลองภาพลักษณ์ใหม่
4. ตรวจสอบภาพลักษณ์ใหม่และมาตรฐานครู
5. ร่างกลยุทธ์การผลิตครู
6. ประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินรูปแบบและแผนกลยุทธ์
7. ปรับปรุงรูปแบบและแผนกลยุทธ์
8. เขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการผลิตครูวิชาชีพแบบไตรภาคี ซึ่งประกอบด้วย มหาวิทยาลัย โรงเรียน และนักศึกษาครู ครูวิชาชีพมีภาพลักษณ์ความสง่างาม (SMART) มีความหมายตามรหัสตัวอักษรดังนี้ คือ S-Skills, M-Management, A-Attitude, R-Resource, และ T-Technology สถาบันการศึกษาที่ร่วมผลิตครูวิชาชีพ ได้แก่มหาวิทยาลัยและโรงเรียน มีหลักการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์แบบ “3 ร่วม 4 หลัก 3 ปรับ 4 แผน” มีความหมายเชิงกลยุทธ์ ดังนี้ “3 ร่วม” คือความร่วมมือแบบไตรภาคี “4 หลัก” คือ หลักการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ด้านความเสมอภาคและความหลากหลาย ด้านการตรวจสอบได้และการประกันคุณภาพ ด้านโครงสร้าง ทรัพยากร และบทบาท “3 ปรับ” คือ ปรับการเรียนรู้ของผู้เข้า 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจก ระดับทีมงาน และระดับระบบ และ “4 แผน” คือ แผนพัฒนาองค์กรทั้งระบบ 4 แผน ได้แก่ แผนพัฒนาครู อาจารย์ แผนพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ และแผนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและโครงสร้างพื้นฐาน

สุจิน การสมวรรณ์ (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร การปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพของกองทัพบกไทย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. สำรวจข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตรการปฏิบัติการ เพื่อรักษาสันติภาพ ปัญหาและข้อขัดข้องตลอดจนความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร การปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพ
2. พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพของกองทัพบกไทย
3. การหาประสิทธิผลของหลักสูตรที่พัฒนาตามขั้นตอนดังนี้
  - 3.1 การพัฒนาหลักสูตรด้วยกระบวนการแก้ปัญหาเป็นหลัก
  - 3.2 การทดลองใช้หลักสูตร
  - 3.3 การประเมินผลหลักสูตรเพื่อหาประสิทธิผลของหลักสูตรในด้านผลที่ได้จากการฝึกอบรมและในด้านความรู้ ประสบการณ์ ที่จะนำไปปฏิบัติงานได้จริง

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรมการปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพที่พัฒนาด้วยกระบวนการเรียนรู้ด้วยปัญหาเป็นหลัก ประกอบด้วย สารความรู้ จำนวน 6 โมดูล ได้แก่
  - 1.1 แผนการสอนหน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพ
  - 1.2 เงื่อนไขในการจัดทำแผนการสอนการปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพ
  - 1.3 แผนการสอนจะนำไปปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพได้อย่างไร
  - 1.4 องค์ความรู้พื้นฐานที่จะต้องบรรจุไว้ในแผนการสอน
  - 1.5 ระบบการสนับสนุนให้การปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพประสบผลสำเร็จ
  - 1.6 วิธีการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติการเพื่อรักษาสันติภาพ

รวมทั้งสิ้น 20 วัน

ลูก้า คาเมน เจียนินา (Luca, Carmen Geanina, 2005) ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างพัฒนาต้นทุนทางสังคม การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีจุดประสงค์ที่จะทำการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อค้นหาข้อมูลเชิงประจักษ์ในเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. ขอบเขตของปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อคณะสังคมศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นต้นทุนทางด้านสังคม
2. เพื่อยืนยันว่าต้นทุนทางสังคมที่พัฒนาแล้วสามารถที่จะทำนายการพัฒนาหลักสูตรได้หรือไม่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการใช้การศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีผสมผสานกันระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดให้ตัวแปรทางด้านต้นทุนทางสังคมมี 3 มิติ คือ

1. ความเชื่อมโยงทางด้านสังคม

2. ทรัพยากรทางด้านสังคม

3. ความสะดวกในการนำทรัพยากรมาใช้

ผลการวิจัยโดยใช้การวิเคราะห์ตัวแปรพหุคูณพบว่า ความเชื่อมโยงทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่ไม่พบความแตกต่างทางสถิติในเรื่องทรัพยากรทางด้านสังคมและความสะดวกในการนำทรัพยากรมาใช้ และข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นแสดงให้เห็นว่า มีวิธีการปฏิบัติอยู่ 3 วิธีที่จะช่วยพัฒนาความเชื่อมโยงทางสังคมได้แก่ การจัดประชุมกลุ่มวิชาชีพ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่เปลี่ยนไป และการพิจารณาข้อคิดเห็นของนักวิชาการ ในการประยุกต์งานการศึกษาทางด้านสังคมนั้นหมายรวมถึงความเข้าใจในความสำคัญและการวัดคุณค่าความสัมพันธ์ของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงแนวทางที่ผู้บริหารการศึกษาทางด้านงานสวัสดิการทางสวัสดิการทางสังคมสามารถจะนำไปใช้ และปรับให้เหมาะสมกับการพัฒนาหลักสูตรที่เปลี่ยนไป

ดิกเคอร์สัน (Dickerson, 2005) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์ทักษะทางการใช้คอมพิวเตอร์ และความแตกต่างระหว่างกลุ่มสำมะโนประชากรเพื่อที่จะทราบว่า ลักษณะของสำมะโนประชากรกลุ่มใดสามารถเป็นตัวทำนายความสามารถทางด้านทักษะเฉพาะการใช้คอมพิวเตอร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 186 คน และทำการทดสอบโดยใช้แบบวัดความสามารถทางคอมพิวเตอร์ก่อนและหลังการเข้ารับการอบรม เพื่อนำไปพัฒนาการออกแบบหลักสูตรในวิชาบังคับเกี่ยวกับทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถทางด้านทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ก่อนและหลังของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกัน และกลุ่มสำมะโนประชากรไม่สามารถนำมาใช้เป็นตัวทำนายทักษะเฉพาะทางด้านคอมพิวเตอร์ได้ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรบังคับในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์นำไปปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมต่อไป

โรเปอร์ (Roper, 2004) ได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจถึงการรับรู้ของครูที่สอนคณิตศาสตร์ใน Prince Edward Island Senior High School เกี่ยวกับการใช้และประโยชน์ของกลุ่มมือประกอบหลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่สอนคณิตศาสตร์จำนวน 32 คน ในจำนวนนี้ 14 คน ให้การสัมภาษณ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับประโยชน์ของกลุ่มมือประกอบหลักสูตรทางคณิตศาสตร์และส่วนที่เหลือได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าครูที่สอนคณิตศาสตร์เกิดการรับรู้ในการใช้ประโยชน์ของกลุ่มมือการสอนคณิตศาสตร์ นอกจากนั้นยังค้นพบอีกว่าครูมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้และตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ของกลุ่มมือประกอบหลักสูตรเป็นอย่างดี ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการนำหลักสูตรไปพัฒนาและปรับปรุงกลุ่มมือประกอบในรายวิชาอื่น ๆ

คำแนะนำต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ได้รายงานไปถึงกระทรวงศึกษาธิการเพื่อที่จะพัฒนาคู่มือประกอบหลักสูตรในอนาคตและชุดฝึกอบรมในรายวิชาต่าง ๆ

โอเชียง (Ochieng, 2005) ได้ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับความสามารถทางด้านการเขียน โดยศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาชาวเคนย่า ในมหาวิทยาลัยนอร์ท อเมริกัน (North American University) การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งตรวจสอบมุมมอง 3 ด้านในการเขียน ซึ่งได้แก่ การรับรู้ กระบวนการ และความท้าทาย การศึกษาในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความเข้าใจทางด้านการเขียนของนักศึกษาชาวเคนย่า เพื่อที่ทางมหาวิทยาลัยจะได้จัดเตรียมหลักสูตรที่เหมาะสมได้ในอนาคต นอกจากนั้นยังจะช่วยให้สามารถพัฒนาหลักสูตรการเขียน แนวทางการสอนของครู นโยบาย และการปฏิรูปทางการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลทางคุณภาพ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกการสังเกตในสนามของผู้วิจัย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาชาวเคนย่าจำนวน 11 คน ในระดับปริญญาและต่ำกว่าปริญญา ผลการศึกษายืนยันว่า นักศึกษาชาวเคนย่ามีการรับรู้ในการเขียนและมีความสับสนเชื่อมโยงกันทั้งผลลัพธ์และกระบวนการ ทั้งนักศึกษาระดับปริญญาและต่ำกว่าปริญญา แสดงให้เห็นถึงความตระหนักในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเขียน อย่างไรก็ตามก็ยังมีทักษะสูงซึ่งส่วนมากจะได้แก่นักศึกษาที่จบการศึกษาในระดับปริญญา นักศึกษาที่ทักษะสูงได้ใช้วิธีการและเทคนิคที่มีประสิทธิภาพในการกำหนดวัตถุประสงค์ มีการวางแผน มีการทำร่างและตรวจสอบความสอดคล้องและการพิจารณาถึงผลกระทบ ในขณะที่นักศึกษาที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำกว่าระดับปริญญา ไม่สามารถใช้ทักษะทางด้านนี้ได้ ทั้ง ๆ ที่ส่วนมากจะรู้และเข้าใจถึงประโยชน์ของกระบวนการนี้ แต่ก็ละเลยไม่เอาใจใส่ ผลการจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปจัดทำและพัฒนาหลักสูตรการเขียนภาษาอังกฤษสำหรับคนต่างชาติ โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในการรับรู้กระบวนการ และความท้าทาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น

การฝึกอบรม

วิจิตร อวระกุล (2540) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เป็นการปรับปรุงสมรรถนะของบุคคลให้มีมากขึ้น สูงขึ้น และมีพฤติกรรมที่ได้มาตรฐานตามต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ ชาญ สวัสดิ์ชาติ (2544) ที่ได้กล่าวถึงการฝึกอบรมไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่เป็นระบบที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการปฏิบัติของบุคคลให้ดีขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคล เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

กระบวนการฝึกอบรม

ชาญ สวัสดิสาตี (2544) ได้นำเสนอแนวคิดรูปแบบของกระบวนการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบซึ่งมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ปัญหาในการปฏิบัติงาน
2. ปัญหาด้านบุคลากร
3. สาเหตุของปัญหา
4. สาเหตุอื่น
5. การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม
6. สร้างหลักสูตรฝึกอบรม
7. ดำเนินการฝึกอบรม
8. ประเมินและติดตามผลการอบรม

ปัญหาในการปฏิบัติงาน

โดยสภาพความเป็นจริงแล้ว ทุกหน่วยงาน ทุกองค์การจะต้องมีปัญหา ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ เพียงแต่ว่าปัญหาในการปฏิบัติงานนั้น จะเป็นปัญหาประเภทใดเท่านั้น จึงจำเป็นที่หน่วยงานนั้นจะต้องทราบว่า มีปัญหาใดเกิดขึ้นบ้างในการปฏิบัติงาน

ปัญหาด้านบุคลากร

เมื่อได้ทราบและยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานแล้ว ก็จะต้องมาพิจารณาว่า ผู้ปฏิบัติงานว่าใครหรือกลุ่มใดเกิดปัญหาขึ้นบ้าง เพื่อที่จะได้ทราบจำนวนและกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานที่มีปัญหาและสมควรจะได้รับการแนะนำหรือพัฒนาต่อไป

สาเหตุของปัญหา

หมายถึง การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาเหล่านั้นทั้งหมดว่าเกิดจากสาเหตุใด เพื่อจะได้หาทางแก้ไขได้ตรงจุดและเหมาะสม

สาเหตุอื่น

ถ้าสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานนั้น เกิดจากผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้ (Knowledge) ความสามารถ (Ability) ทักษะ (Skills) หรือ ทัศนคติ (Attitude) ที่ถูกต้องในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็จะสามารถที่แก้ไขได้โดยการฝึกอบรมหรืออาจจะใช้วิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่า แต่ถ้าสาเหตุของปัญหาไม่ได้เกิดจากองค์ประกอบข้างต้น เช่น การขาดขวัญกำลังใจ การจัดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานต่าง ๆ ไม่เหมาะสม หรือ ไม่ตรงกับความสามารถหรือความถนัดของบุคคล ก็ไม่สามารถที่จะใช้การฝึกอบรมเข้ามาแก้ปัญหาได้ จะต้องใช้วิธีอื่นโดยการวิเคราะห์และแก้ไขให้ตรงกับสาเหตุ

การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม

เมื่อได้ทราบว่า สาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติงานนั้น สามารถแก้ไขได้โดยการฝึกอบรมแล้ว ก็ต้องมาวิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรมกันจริง ๆ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปนี้

1. ความจำเป็นในการฝึกอบรมจริง ๆ ไม่ใช่ความต้องการในการฝึกอบรมส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน
2. สามารถแก้ไขได้โดยการฝึกอบรม
3. ประเภทของความจำเป็นในการฝึกอบรมนั้น
4. ขอบเขตของความจำเป็นในการฝึกอบรม และความลึกของเนื้อหาที่ควรได้รับการพัฒนาและฝึกอบรม
5. ระบุความจำเป็นในการฝึกอบรมที่จะต้องได้รับการพัฒนาและฝึกอบรม โดยเน้นให้ความรู้ (Knowledge) ความสามารถ (Ability) ทักษะ (Skills) หรือ ทศนคติ (Attitude) ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องแก่ผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ

การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม

เมื่อได้วิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรมนั้นแล้ว ก็จะเอาความจำเป็นในการฝึกอบรมดังกล่าว มาใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาสร้างหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานแต่ละกลุ่มที่มีปัญหาดังกล่าว โดยผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรมของหน่วยงานนั้น และผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ในเรื่องที่จะจัดฝึกอบรมนั้น จะต้องมาร่วมกันสร้างหลักสูตรฝึกอบรมนั้นขึ้นมา จึงจะได้หลักสูตรฝึกอบรมที่ได้มาตรฐาน เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็นในการฝึกอบรมนั้นด้วย

ดำเนินการฝึกอบรม

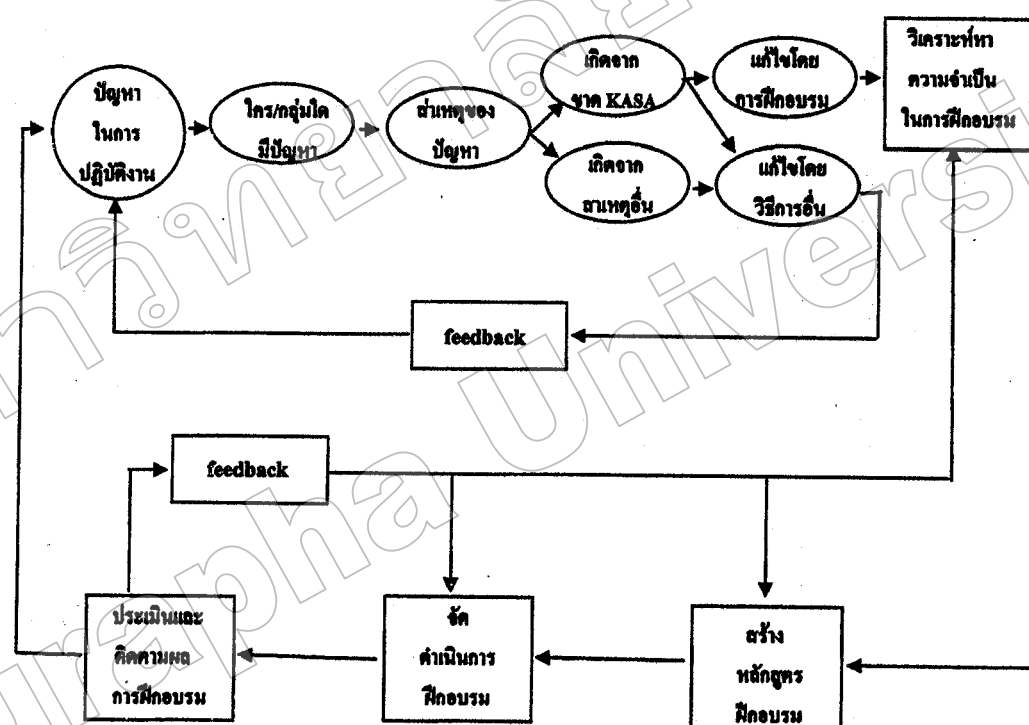
เมื่อได้สร้างหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว ก็จะนำเอาหลักสูตรฝึกอบรมนั้นไปจัดดำเนินการฝึกอบรมตามแนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรฝึกอบรมให้กับกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่มีปัญหาในการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ หรือ ทักษะในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือพฤติกรรมในการปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามความจำเป็นในการฝึกอบรมที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วตั้งแต่ตอนต้น

ประเมินและติดตามผลการฝึกอบรม

หลังจากที่ได้จัดดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวแล้ว ก็จะต้องมีการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งกระบวนการ จึงจะทราบได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าวบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมหรือไม่ อย่างไร

มีปัญหาและอุปสรรคในการจัดดำเนินการฝึกอบรมหรือไม่ อย่างไร และควรมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขในด้านต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำเอาผลที่ได้จากการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมไปปรับใช้ในการแก้ไขปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน เพื่อให้การฝึกอบรมนั้นได้ผลได้มาตรฐาน และเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมมากที่สุด ที่สำคัญที่สุด คือ ผู้ผ่านการฝึกอบรมนั้น จะต้องสามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นการบรรเทาหรือจัดปัญหาในการปฏิบัติงานที่ประสบอยู่ในหน่วยงานนั้นด้วย

จากแนวคิดของ ชาญ สวัสดิ์สาลี (2544) สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของชาญ สวัสดิ์สาลี (2544, หน้า 28)

ประเภทของการฝึกอบรม

1. การฝึกอบรมก่อนการทำงาน (Pre-Service Training or Pre-Entry Training) หมายถึง การศึกษาวิชาความรู้พื้นฐานในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ซึ่งจัดการศึกษาจัดหลักสูตรให้สนองความต้องการของตลาด เช่น การแพทย์ วิศวกรรม นักเคมี ฯลฯ การศึกษาประเภทนี้ไม่ได้สอนให้นักศึกษาจบออกมาเพื่อทำงานหรือบริการประชาชนโดยตรง แต่สอนเน้นหนักไปในเชิงวิชาการ ทฤษฎีหลักการเทคนิค ส่วนการทำงาน วิธีปฏิบัติดำเนินงานในโรงงาน สถาบันในชีวิตจริงนั้น

เป็นหน้าที่ของหน่วยงานและนักศึกษาต้องไปฝึกปฏิบัติหาประสบการณ์เอง ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัญหาที่องค์กรต้องจัดการฝึกอบรมให้

2. การอบรมปฐมนิเทศ (Orientation) เป็นการอบรมให้แก่บุคคลที่เข้าทำงานใหม่ที่ได้รับ การบรรจุเข้าทำงานในระยะแรก ยังไม่รู้อะไรเกี่ยวกับหน่วยงาน เป็นการแนะนำให้พนักงานที่ บรรจุใหม่ได้ทราบเกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์ ประวัติ กฎ ระเบียบ ความเป็นมาของหน่วยงาน ผู้บริหาร โครงสร้าง การทำงาน สภาพของการจ้าง เป็นการขจัดข้อสงสัยต่าง ๆ ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติงานใหม่

3. การฝึกอบรมก่อนเข้าทำงาน (Induction Training) เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ งานและประสบการณ์เบื้องต้นของสาขานั้น โดยเฉพาะเป็นการอบรมด้านเทคนิค หรือวิธี ทำงานเฉพาะเรื่อง เฉพาะอย่าง เช่น การใช้เครื่องมือ การควบคุมเครื่องจักร ควบคุมคน มีเครื่องมือ อะไรบ้าง วิธีทำงานที่ถูกต้อง แม่นยำ ตรงตามเป้าหมาย มาตรฐานผลงานสูง ผลิตลดน้อย ขึ้นนี้เราเรียกว่า การอบรมเฉพาะก่อนทำงาน (Induction) ก่อนให้เริ่มลงมือปฏิบัติงานจริง

4. การฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการหรือประจำการ (In-Service Training) (On-the-Job-Training) หมายถึง การจัดการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญงาน ในหน้าที่ที่คนทำให้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่บุคคลยังดำรงตำแหน่งอยู่ ไม่ต้องลาออกไปเรียน ไม่ก่ ให้ความเสียหายแก่งานของหน่วยงานนั้นขณะรับการฝึกอบรม โดยหน่วยงานหรือทางราชการจัด ขึ้นเอง เช่น การอบรมพัฒนาระยะสั้น การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ

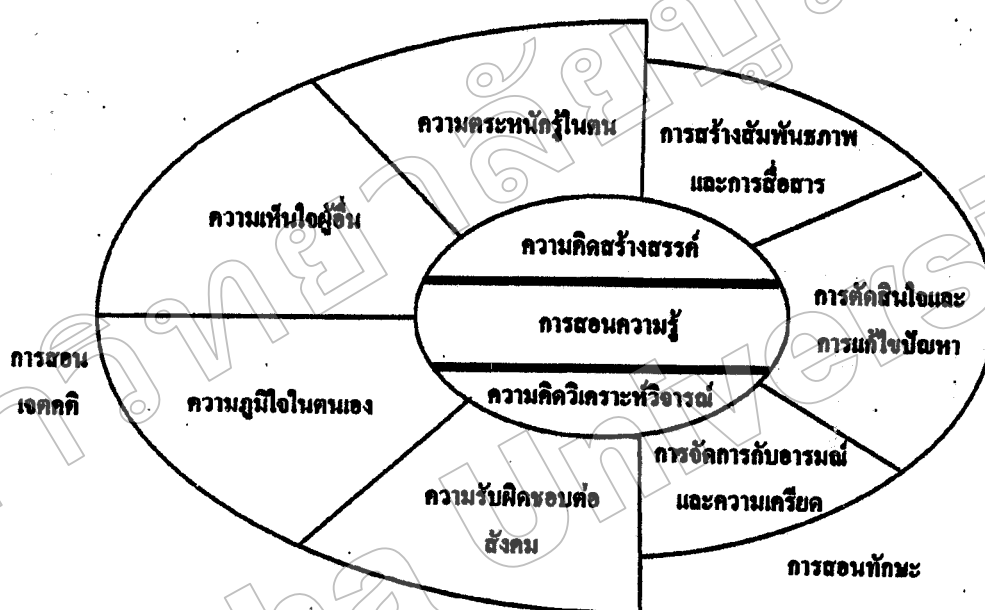
5. การฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง เฉพาะวิชา (Specific Training) เป็นการอบรมเทคนิค ปลีกย่อย หรือเป็นรายละเอียดเฉพาะเรื่อง เช่น การอบรมเทคนิค “การตรวจการคิดเชื่อในรังไข่” “การตรวจตัวอ่อน” “การปรับโมดูล” ฯลฯ ซึ่งเป็นการอบรมรายละเอียดเฉพาะเรื่อง ที่จัดทำเป็น พิเศษของหน่วยงาน เพื่อเสริมงานหลักให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

6. การอบรมพิเศษ (Special Training) เป็นการอบรมรายการพิเศษ ที่นอกเหนือไปจาก การอบรมหลักขององค์กรทั้ง 5 ข้อดังกล่าวข้างต้น เช่น การอบรมอาสาสมัครบรรเทาสาธารณ ภัย อบรมลูกเสือชาวบ้าน อบรมอาสาสมัคร อบรมหน่วยบรรเทาทุกข์ การอบรมเพื่อประโยชน์ ของสังคมส่วนรวม หรือการอบรมให้บริการแก่บุคคลนอกหน่วยงาน เป็นการร่วมมือในการ จัดการอบรม ระหว่างหน่วยงานในสังคมชุมชน (วิจิตร อาวะกุล, 2540, หน้า 82-87)

หลักการสอนทักษะชีวิต

การสอนทักษะชีวิตเพื่อแก้ปัญหาของเด็กวัยรุ่นนั้น เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึด นักเรียนเป็นสำคัญ (Child Centered Learning) ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้ในการฝึกอบรมเพื่อการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการทะเลาะวิวาท โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน “การเรียนรู้แบบมี

ส่วนร่วม” (Participatory Learning) ซึ่งอาจจำแนกออกเป็น “การสอนความรู้” “การสอนเจตคติ” และ “การสอนทักษะ” ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเอง หากกระทำอย่างกว้างขวางในทุกวิชาจะช่วยสร้างทักษะชีวิตที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้คือ ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งทำให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ และเมื่อนำกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้สอนเจตคติและทักษะก็จะมีผลต่อการสร้างทักษะชีวิตทั้ง 12 องค์ประกอบ

ภาพที่ 3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข และกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 9-10)

จากแผนภาพ องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่เป็นการสอนเจตคติ ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ความภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม องค์ประกอบที่เป็นการสอนทักษะ ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา และการจัดการอารมณ์และความเครียด ซึ่งทั้งการสอนเจตคติและการสอนทักษะนี้ยึดหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกขั้นตอน และเกิดทักษะชีวิตเป็นองค์ประกอบร่วมคือความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์

ในการสอนทักษะชีวิตนักเรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่า “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” (Participatory Learning) ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้คือ

1. ประสบการณ์ (Experience)
2. การสะท้อนความคิดและถกเถียง (Reflect and Discussion)
3. เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด (Understanding Conceptualization)
4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experiment/ Application)

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ประการ จะเป็นไปอย่างพลวัต โดยอาจเริ่มต้นจากจุดจุดหนึ่ง และเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนั้น ในแง่ของการเรียนการสอนจึงอาจเริ่มต้นที่จุดจุดหนึ่งก่อนก็ได้ แต่สำคัญที่การจัดกระบวนการให้ครบทุกองค์ประกอบ (กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข และกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 9-10)

การฝึกทักษะชีวิต เป็นกระบวนการที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และหล่อหลอมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กระบวนการฝึกทักษะจึงต้องใช้วิธีการที่ให้แก่ทุกคนมีโอกาสได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมฝึก และการพัฒนาจนเป็นพฤติกรรมและนิสัยเฉพาะตัวบุคคล การฝึกจึงต้องพยายามเข้าถึงบุคคลให้มากที่สุด ให้แต่ละคนมีโอกาสคิด มีโอกาสพูด มีโอกาสฝึกแสดง จนเกิดเป็นความชำนาญของตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ กลวิธีต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการฝึกทักษะชีวิตมีดังต่อไปนี้

1. การเล่าเรื่องรอบวง (Roundrobin) เป็นเทคนิคที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มเล่าประสบการณ์ความรู้ สิ่งที่น่าสนใจศึกษา สิ่งที่น่าสนใจให้เพื่อน ๆ ให้กลุ่มย่อยฟังทีละคน โดยเกิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนใช้เวลาเล่าเท่า ๆ กัน หรือใกล้เคียงกัน ในบางครั้งอาจเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ทำตั้งแต่หลังเลิกเรียนจนถึงเวลาที่มาโรงเรียนวันนี้ หรือเป็นเรื่องราวที่ตนเองตั้งใจจะทำหลังจากเลิกเรียนในวันนี้ การเล่าเรื่องรอบวงจะช่วยพัฒนาทักษะการสื่อความหมายของผู้เรียน
2. เพื่อนเรียน (Partner) ผู้เรียนจับคู่เพื่อช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ และทำความเข้าใจเนื้อหาที่เป็นความคิดรวบยอดที่สำคัญ ในบางครั้งคู่หนึ่งอาจไปขอคำแนะนำ คำอธิบายจากคู่อื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวดีกว่า และเช่นเดียวกันเมื่อผู้เรียนคู่หนึ่งเกิดความเข้าใจที่แจ่มชัดแล้วก็จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนคู่อื่น ๆ ต่อไป
3. คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) เป็นเทคนิคที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยละ 4 หรือ 6 คน สมาชิกในกลุ่มจับคู่กันทำงาน เมื่อได้รับโจทย์ปัญหาหรือแบบฝึกหัดจากผู้สอน ผู้เรียนคนหนึ่งจะเป็นคนทำโจทย์และอีกคนหนึ่งทำหน้าที่เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาโจทย์ หลังจากทำโจทย์ข้อที่ 1 เสร็จ ผู้เรียนคู่หนึ่งจะสลับหน้าที่กันคือ ให้คนที่ทำโจทย์ข้อที่ผ่านมามีหน้าที่เป็นเสนอแนะ และให้คนที่เคยทำหน้าที่เสนอแนะ ไปทำหน้าที่แก้โจทย์ปัญหา เมื่อทำโจทย์ครบทุก 2 ข้อ แต่ละคู่จะนำคำตอบมาแลกเปลี่ยนและตรวจสอบกับคำตอบของผู้อื่น

4. ร่วมกันคิด (Numbered Heads Together) ร่วมกันคิดเป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นด้วยผู้สอนถามคำถาม แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มย่อยช่วยกันคิดหาคำตอบ หลังจากนั้นผู้สอนจึงเรียกให้ผู้เรียนคนใดคนหนึ่งจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตอบคำถาม วิธีการนี้เหมาะสำหรับการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ มีการกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4 คน ประกอบด้วย ผู้ที่เรียนเก่งหนึ่งคน ผู้ที่เรียนปานกลางสองคน ผู้เรียนอ่อนหนึ่งคน แต่ละคนมีหมายเลขประจำตัว

ขั้นตอนที่ 2 ถามคำถาม/ มอบหมายงานให้ทำ

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้เรียนอภิปรายในกลุ่มย่อยจนมั่นใจว่าสมาชิกในกลุ่มทุกคนเข้าใจคำตอบ

ขั้นตอนที่ 4 ผู้สอนถามคำถาม โดยเรียกหมายเลขประจำตัวผู้เรียน นักเรียนหมายเลขที่ผู้สอนเรียกจะเป็นผู้ยกมือตอบคำถาม

5. ปริศนาความคิด (Jigsaw) เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มศึกษาเนื้อหาในบทเรียนหรือเอกสารที่กำหนดให้ สมาชิกแต่ละคนจะถูกกำหนดให้ศึกษาเนื้อหาคนละตอน แตกต่างกันไป คนเรียนเร็วและอ่านเร็วอาจจัดให้ศึกษาเนื้อหามากกว่าคนเรียนช้าอ่านช้า นักเรียนที่ศึกษาหัวข้อเดียวกันจากทุก ๆ กลุ่มจะร่วมกันเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนี้ทุกคนศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจและร่วมกันคิดหาวิธีอธิบายให้เพื่อนผู้เรียนในกลุ่มฟัง

ผู้เรียนแต่ละคนจะกลับมาที่กลุ่มประจำของตน สมาชิกที่ได้รับมอบหมายให้ศึกษาหน้าต้น ๆ หรือโจทย์ข้อแรกจะเป็นคนเล่าเรื่องที่ตนศึกษาให้เพื่อนคนอื่น ๆ ในกลุ่มฟัง ทำเช่นเดียวกันนี้โดยการเรียงลำดับไปจนถึงหน้าสุดท้ายหรือโจทย์ข้อสุดท้าย จึงขอให้สมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่งสรุปเนื้อหาของสมาชิกทุกคนด้วยกัน ผู้สอนควรทดสอบความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนในช่วงสุดท้ายของการเรียน

6. มุมสนทนา (Corners) เป็นเทคนิคที่ช่วยสร้างความสามัคคี ขั้นตอนการเรียนรู้เริ่มต้นด้วยการจัดให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มย่อยเข้าไปนั่งตามมุมหรือจุดต่าง ๆ ของห้องเรียน ผู้เรียนในกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจะช่วยกันคิดหาคำตอบสำหรับโจทย์ปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้สอนยกขึ้นมา หลังจากนั้นจะเปิดโอกาสให้สมาชิกในมุมใดมุมหนึ่งอธิบายเรื่องราวที่ตนได้ศึกษาให้เพื่อนในมุมอื่นฟัง

7. การร่วมมือกันแข่งขัน (Team Games Tournament หรือ TGT) เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือกันแข่งขันกระทำโดยการแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม ให้มีความรู้ เพศ และความสามารถคล้ายกัน กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มแข่งขันซึ่งจะมีสมาชิกกลุ่มจำนวนเท่ากัน ส่วนกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เมื่อเริ่มเรียนทุกกลุ่มจะศึกษาเนื้อหาที่ได้รับมอบหมายให้ตกแต่ง จากนั้นสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จะช่วยกันตั้งคำถามโดยไม่จำเป็นต้องเขียนคำตอบแล้วนำไปมอบให้ผู้ประสานงานของกลุ่มที่ 3 ในขณะเดียวกันสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2 ก็

จะตัวข้อคำถามให้สมาชิกในกลุ่มของตน เมื่อครบกำหนดเวลาผู้ประสานงานกลุ่ม 3 จะเรียกผู้แทนจากกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 สลับกันออกมาจับฉลากคำถามที่กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เขียนขึ้นมา และตอบคำถามโดยให้กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มเฉลย ถ้าตอบถูกจะได้คะแนนข้อละ 1 คะแนนและมีการรวมคะแนนเมื่อสิ้นสุดการแข่งขัน กลุ่มที่คะแนนสูงกว่าจะได้รับคำชมเชย ส่วนกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำกว่า จะได้รับการให้กำลังใจ หลังจากนั้นสรุปผลการทำกิจกรรม สิ่งที่ได้เรียนรู้และข้อเสนอแนะ ผู้สอนอธิบายเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ

8. คู่คิด (Think-Pair Share) เป็นเทคนิคที่เริ่มต้นจากการที่ผู้สอนตั้งโจทย์คำถามให้ผู้เรียนในชั้นตอบ แต่ก่อนที่ผู้เรียนจะตอบผู้สอน ผู้เรียนจะต้องคิดหาคำตอบของตนเองก่อน หลังจากนั้นให้นำคำตอบของตนไปอภิปรายกับเพื่อนอีกคนหนึ่งที่นั่งติดกับตน เมื่อมั่นใจว่าคำตอบของตนถูกต้องหรือดีที่สุดแล้ว จึงนำคำตอบนั้นมาเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

9. กลุ่มร่วมมือ (Co-Op Group) แบ่งผู้เรียนในห้องเป็นกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มย่อยร่วมกันศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยสมาชิกแต่ละคนจะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ หลังจากทีสมาชิกแต่ละคนทำงานที่ตนได้รับมอบหมายสำเร็จ สมาชิกในกลุ่มจะนำผลงานมารวมกันเป็นงานกลุ่ม อาจมีการอ่านทบทวนและปรับแต่งภาษา เพื่อให้ผลงานที่กลุ่มร่วมกันทำราบรื่นและต่อเนื่อง นำผลงานของกลุ่มเสนอต่อชั้นเรียน ความสำเร็จของกลุ่มคือ ความสำเร็จของสมาชิกทุกคน ข้อดีของกลุ่มร่วมมือ คือ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของกลุ่มที่มีความหลากหลาย ผู้ที่เรียนช้า จะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ผู้ที่เรียนเก่งจะได้ช่วยเหลือเพื่อนทำให้ตนเองเข้าใจมากขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่ม (กองโรคเอดส์ กระทรวงสาธารณสุข และ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 15-18)

เทคนิควิธีการฝึกทักษะชีวิตทั้ง 9 รูปแบบที่กล่าวมาแล้วยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ประสพชัย เครือวงศ์แก้ว และคณะ ซึ่งได้เสนอเทคนิคการฝึกอื่น ๆ ดังนี้

1. การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Session) เทคนิคการฝึกอบรมนี้ มีชื่อการประชุมกลุ่มย่อย เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมดได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น โดยการแบ่งสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรมออกเป็นกลุ่มย่อยตามความเหมาะสม ผู้ฝึกอบรมจะมอบเรื่องที่จะต้องศึกษาร่วมกันให้การศึกษาและอภิปรายของกลุ่มได้รับการช่วยเหลือจาก วิทยากร (Course Director) กลุ่มจะต้องรวบรวมข้อมูลและศึกษารายละเอียดทุกด้านของปัญหา หลังจากศึกษาปัญหาแล้วจะต้องเตรียมทำรายงานในเรื่องที่ได้ศึกษานั้นเพื่อเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ อีกครั้งหนึ่ง

2. การระดมสมอง (Brain Storming) เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่จะนำความคิดจากสมาชิกในกลุ่มมาใช้ได้มากที่สุด โดยกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creative

Thinking) เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี หลักการสำคัญอยู่ที่การให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะอภิปรายทุกคน โดยไม่คำนึงว่าความคิดเห็นเหล่านั้นจะถูกต้องหรือไม่ ความคิดทุกอย่างจะได้รับจากกลุ่มทั้งสิ้น เมื่อระดมความคิดไว้เป็นจำนวนมากแล้ว จึงค่อยนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาอภิปรายเลือกเฟ้นหาความคิดเห็นที่กลุ่มเห็นว่าดีที่สุด เหมาะสมที่สุดที่จะนำไปใช้ การระดมสมองเป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่จะต้องให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการอภิปรายจึงเหมาะกับกลุ่มเล็ก และควรเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้และมีความคิดสร้างสรรค์พอสมควรจึงจะเกิดประโยชน์

3. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) การศึกษาเฉพาะกรณีเป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ศึกษาเรื่องราว ซึ่งได้รวบรวมขึ้นจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงแล้ว พิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายใต้สภาพการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เทคนิคการฝึกอบรมนี้เหมาะที่จะใช้กับกลุ่มเล็ก ๆ เพราะสมาชิกจะต้องร่วมกันศึกษารายละเอียด เริ่มจากการอ่านเรื่องที่เป็นกรณีที่จะศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และตัดสินใจ สรุปผลตามที่ได้รับมอบหมายจากกรณีศึกษานั้น เรื่องที่นำมาศึกษาต้องมีรายละเอียดมากพอที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมองเห็นจุดสำคัญของปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ ที่จะใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา ส่วนท้ายของเรื่องจะต้องระบุให้ชัดเจนว่าต้องการให้บรรลุวัตถุประสงค์ใด ต้องการแก้ไข ควรแจกเรื่องให้กับสมาชิกทุกคนล่วงหน้า เพื่อให้สมาชิกมีเวลาศึกษาวิเคราะห์เรื่องนั้นร่วมกัน ภายใต้คำแนะนำช่วยเหลือของวิทยากร หรือที่ปรึกษา

4. การแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงของผู้เข้ารับการอบรมบางคนที่สวมบทบาทในสถานการณ์สมมติขึ้นต่อหน้าคนอื่นในกลุ่ม การพูดจาได้ตอบเป็นกันเอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดว่า บทบาทที่ตนรับมาเป็นอย่างใด ก็แสดงออกอย่างนั้น หลังจากนั้นสมาชิกของกลุ่มจะอภิปรายว่า การแสดงที่ปรากฏออกมานั้นจะมีผลต่อสถานการณ์หรือปัญหาที่กำลังพิจารณากันอยู่อย่างไร

5. การแสดงละครสั้น (Skit) การแสดงละครสั้นมักใช้ผู้แสดงละครประมาณ 2-5 คน โดยชักซ้อมและแสดงบทบาทตามบทที่ได้กำหนดไว้ แสดงให้เห็นปัญหาหรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดความสนใจ ช่วยให้เห็นปัญหาและกระตุ้นให้มีการอภิปราย ละครสั้นคล้ายคลึงกับการแสดงบทบาทสมมติ ผิดกันที่ละครสั้นมีการชักซ้อมกันล่วงหน้า ละครสั้นอาจเป็นการแสดงให้เห็นปัญหา หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจใช้เพื่อแนะนำหัวข้อสำหรับการอภิปราย เพื่อชี้ให้เห็นจุดสำคัญของสถานการณ์หลังจากที่ได้บรรยายหรือฉายภาพยนตร์ให้ชมแล้ว และเพื่อให้เห็นผลของสถานการณ์นั้นที่มีต่อกลุ่มสมาชิก สามารถใช้กับช่วงใดของโครงการก็ได้ แต่ควรใช้ก่อนช่วงเวลาของการอภิปรายกลุ่ม การแสดงละครสั้น

อาจมีหลายชุดก็ได้ เพื่อชี้ให้เห็นแนวทางต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่ปัญหาหรือชี้ให้เห็นสภาพก่อนหรือหลังการแก้ปัญหา ตลอดจนช่วยให้ผู้เข้ารับฝึกอบรมเกิดความสนใจกระตุ้นให้มีการอภิปราย และต้องการการมีส่วนร่วมจากคนจำนวนไม่มาก

6. วิธีประสบเหตุการณ์ (Incident Method) เป็นการเสนอเรื่องหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจริงให้ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันพิจารณาข้อเท็จจริงหรือหาทางแก้ไขปัญหานั้นเป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่คล้ายกับการศึกษาเฉพาะกรณี ต่างกันตรงที่ว่า วิธีประสบเหตุการณ์ไม่ต้องจัดทำเรื่องที่เสนอเป็นเอกสารให้อ่านล่วงหน้า นิยมใช้วิธีแสดงบทบาทสมมติ หรือวิทยากรเป็นผู้เล่าเหตุการณ์ให้ฟัง และให้ผู้เข้ารับการอบรมซักถามหาข้อเท็จจริงแล้วจึงอภิปรายหาข้อมูลช่วยในการตัดสินใจ

7. การซ้อมบท (Simulation) เป็นการสมมติว่าตนเองตกอยู่ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และให้พิจารณาว่าจะแก้ไขปัญหายังไร จะแสดงออกอย่างเหมาะสมเพียงใด

แนวคิดในการพัฒนาชุดฝึกอบรม

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนได้เกิดขึ้นมานานแล้วและผลจากการศึกษางานวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศพบว่ามีความแตกต่างกันในด้านบริบทและลักษณะของการก่อเหตุทะเลาะวิวาทและการใช้ความรุนแรงโดยทั่วแล้ว การก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาในประเทศไทยส่วนมากแล้วจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีของสถาบัน ความขัดแย้งในอดีตของนักเรียนรุ่นพี่และเกิดขึ้นภายนอกสถานศึกษา ในขณะที่ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียนในต่างประเทศมักจะมีลักษณะเป็นกลุ่มที่ตั้งต้นเป็นผู้มีอิทธิพล ช่มชู้ และทำร้ายร่างกายกันภายในสถานศึกษาและมีพฤติกรรมก่อเหตุที่ใช้ความรุนแรงมากกว่า มีพฤติกรรมที่ประสอ์ต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นและมีแนวโน้มที่จะใช้พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงจนถึงขั้นประกอบอาชญากรรม ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทจึงอาจมีความแตกต่างกันบ้าง จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยพบว่า มีความสอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยมีความเชื่อว่าการกระทำผิดของนักเรียนที่ยังเป็นเยาวชนอยู่นั้น เกี่ยวข้องกับทฤษฎีที่ว่าด้วยความประพฤติที่ได้จากการเรียนรู้ ซึ่งได้รับมาจากการดำรงตนอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เป็นเพื่อน ครอบครัว และสถานที่พักอาศัยหรือจากสื่อต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุพัตรา สุภาพ (2540, หน้า 45) และแนวคิดของแบนดูรา (Bandura, 1973, pp. 203-204) ที่กล่าวถึงความรุนแรงก้าวร้าวไว้ว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ เช่นเดียวกันกับพฤติกรรมอื่น ๆ และเป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ สรุปได้ว่าพฤติกรรมที่เกิดจาก

ความก้าวร้าว การก่อเหตุทะเลาะวิวาท ล้วนเกิดจากพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่ดีและก่อให้เกิดปัญหาภัยกับสังคม ดังนั้นแนวทางแก้ไขจึงต้องพัฒนาให้เยาวชนที่หลงผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เรียนรู้ในสิ่งที่ดีงาม ซึ่งจะสามารถช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเป็นเยาวชนที่ดีต่อไป ผู้วิจัยจึงได้เลือกแนวทางในการพัฒนาชุดฝึกอบรม เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหามหาการทะเลาะวิวาทและนำกลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการสร้างปัญหามหาการทะเลาะวิวาทเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ เจตคติ และพฤติกรรมของบุคคลเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชาญ สวัสดิ์สาทิ (2544, หน้า 14) ที่ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้ว่าเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนความรู้และความสามารถ ตลอดจนทักษะในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการปฏิบัติของบุคคลให้ดีขึ้น สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาชุดฝึกอบรมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยพบว่า โดยทั่วไปแล้ว ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรสามารถที่จะดำเนินการได้เป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้คือ

1. การตรวจสอบข้อมูลพื้นฐาน
2. การจัดทำหลักสูตร
3. การใช้หลักสูตร
4. การประเมินผลหลักสูตร

การตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานสามารถที่จะดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การตรวจสอบจากแนวคิด ทฤษฎี การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือการใช้แบบสอบถาม โดยมีจุดประสงค์ที่จะนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้มาจัดทำหลักสูตร ซึ่งจะรวมถึงการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วย เสร็จแล้วจึงนำไปทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรต่อไป แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมาแล้วสอดคล้องกับแนวคิดของ เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974) ที่เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรไว้ โดยเริ่มกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรแล้วตัดสินใจเลือกรูปแบบของหลักสูตรที่สอดคล้องกับเป้าหมายและจุดประสงค์ มีการใช้หลักสูตรและประเมินผล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลไปปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

ในการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจากข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมากำหนดเป็นกรอบความคิด ผลจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารพบว่า แนวทางปรับปรุงพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหามหาการทะเลาะวิวาทมีอยู่หลายแนวทาง ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบใหญ่ ๆ ไว้ 4 ด้าน คือ

1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์
3. ด้านการรับรู้เกี่ยวกับสังคม
4. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและนักเรียน

พฤติกรรมที่เหมาะสมด้านคุณธรรมจริยธรรม

แนวทางนี้เป็นการปลูกฝังให้ผู้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยการฟื้นฟูและกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเอง ความมีวินัย เป็นสุภาพบุรุษ รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมและนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีหัทธยา ชูสุวรรณ (2546, หน้า 93-94, 100) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย พบว่า ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการกระทำผิดซ้ำของเด็กมาจากการที่เด็กและเยาวชนขาดเครื่องมือกล่อมเกลাজิตใจให้มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล (2540, หน้า 92-94) ที่พบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่มีระเบียบวินัย ไม่ดูแลควบคุมความประพฤติ ปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่ จะทำให้เด็กกลายเป็นคนที่ไม่มีความรับผิดชอบและไม่มีความประพฤติ เมื่อเจริญเติบโตขึ้นนอกจากนั้นความห่างเหินจากศาสนา ซึ่งเป็นที่ยึดมั่นทางใจ ถือเป็นหลักในการดำรงชีวิต เป็นสถาบันที่สอนให้ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น แต่ปัจจุบันคนกำลังห่างเหินศาสนาเพราะเห็นว่าเป็นสิ่งมั่งงาย ศรัทธาที่มีต่อศาสนาจึงลดน้อยลง ส่งผลให้เด็กและเยาวชนลดความเลื่อมใสในศาสนา และเมื่อขาดเครื่องมือกล่อมเกลาจิตใจก็เป็นเหตุให้ทำผิดได้ง่าย

พฤติกรรมที่เหมาะสมด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์

ฟรอยด์ (Freud, 1961) ได้เสนอแนะแนวคิดที่ว่า ความไม่สมดุลขององค์ประกอบสภาพทางจิตใจของอิด (Id) อีตตา (Ego) และอภีอีตตา (Super Ego) จะทำให้วัยรุ่นมีความแปรปรวนทางอารมณ์มากสะท้อนให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมแปลก ๆ ไม่แน่นอน ขาดความมั่นใจมีความรู้สึกอยากเป็นอิสระแต่กลัวความโดดเดี่ยว อยากเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นแต่กลับแสดงออกด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่นเดียวกับ สุชา จันทรธรม (ม.ป.ป. อ้างถึงใน จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ, 2543, หน้า 9-13) ที่ระบุว่า การก่อเหตุทะเลาะวิวาทและการกระทำผิดของเยาวชนส่วนหนึ่งเกิดจากภาวะทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นจะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่ง สุพัตรา สุภาพ (2540, หน้า 45) ได้กล่าวถึงทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุทางจิต (Psychological Theory) ไว้ว่าเด็กวัยรุ่นที่ทำผิดจะเหมือนกับผู้ป่วยที่ประพฤติดนไม่ดี มองโลกในแง่ร้ายเพราะรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้รับการยอมรับ นอกจากนั้น ตามทฤษฎีกลวิธีสร้างความเป็นกลางของซิกส์ และแมธซ่า

(Techniques of Neutralization) (ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 63-64) ยังได้สรุปไว้ว่าทฤษฎีนี้เป็นเครื่องมือของวัยรุ่นที่กระทำผิดและสร้างแนวคิดนี้ขึ้นมา จากแนวคิดและทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสาเหตุหนึ่งของการก่อปัญหาการทะเลาะวิวาทและมีพฤติกรรมรุนแรงของวัยรุ่นนั้นมาจากการขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์และจิตใจ ซึ่งสามารถที่จะแก้ไขได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการแสดงออกทางอารมณ์ให้เหมาะสมโดยอาศัยการเรียนรู้ให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นเป้าประสงค์ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้จักสำรวจตนเอง มีแนวทางในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และปรับปรุงวิธีคิดเชิงสร้างสรรค์ รู้จักแก้ไขปัญหาความรุนแรงด้านสันติวิธี

พฤติกรรมที่เหมาะสมด้านการรับรู้เกี่ยวกับสังคม

ตามทฤษฎีโครงสร้างและการควบคุมทางสังคมของ เมอร์ตัน (Merton, 1980, p. 12) ได้กล่าวไว้ว่าโครงสร้างของสังคมมีองค์ประกอบอยู่ 2 อย่าง คือ จุดมุ่งหมายที่จะดำรงตนอยู่ในสังคม และวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมายนั้น ถ้าจุดมุ่งหมายและวิธีการขาดความสมดุลหรือเกิดความขัดแย้งกันจะทำให้เกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนขึ้นในสังคมและจะเกิดเป็นแรงกดดันที่มีต่อบุคคล นอกจากนั้นในด้านการควบคุมทางสังคม ซึ่งโดยปกติแล้วบุคคลย่อมต้องการได้รับความยอมรับจากสังคมที่คบหาสมาคม ซึ่งจะมีบรรทัดฐานและค่านิยมให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตาม เป็นเหมือนกรอบที่จะควบคุมพฤติกรรมของบุคคลไม่ให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไป การกระทำผิดของเยาวชนนั้นเป็นผลมาจากการที่ตัวเชื่อมระหว่างวัยรุ่นและสังคมอ่อนแอไป ซึ่ง เฮิร์ชชี (Hirschi, 1969 อ้างถึงใน ป.รัตนปัญญา, 2545, หน้า 56-60) ได้กล่าวถึงตัวเชื่อมระหว่างวัยรุ่นและสังคมไว้ว่า ประกอบด้วยความรู้สึกผูกพัน ความมุ่งมั่น ความเกี่ยวข้อง และความเชื่อ และจากการศึกษาทฤษฎีว่าด้วยสังคมวิทยาจะพบว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นนั้นจะตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละคน และถ้ามีปัญหาความไม่เข้าใจกันในครอบครัวเด็กก็จะหาทางออกไปพบปะเพื่อนนอกบ้านและสร้างแบบพฤติกรรมของตนเพื่อแก้ปัญหาให้ตัวเอง จากที่ได้กล่าวมาแล้วผู้วิจัยเห็นว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปโดยการแนะนำให้เด็กได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของเยาวชนไทย และมีความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคมนั้นจะทำให้เกิดความเข้าใจกฎและระเบียบของสังคม ส่งผลให้เด็กเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพต่อไป

พฤติกรรมที่เหมาะสมด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และนักเรียน

โรงเรียนเป็นสถานการศึกษาที่จะอบรมและสั่งสอนให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรมมีความรู้เพียงพอที่จะนำไปศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพตามความถนัด สามารถหาเลี้ยงชีพและดำรงตนอยู่ได้ในสังคมตามปกติ ในขณะที่เดียวกันสถาบันครอบครัวก็เป็นสถาบันแรกใน

การที่จะเสริมสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าภายในบ้านมีความสุขสมาชิกในครอบครัวทุกคนมีความรักใคร่ปรองดองกัน พ่อแม่เข้าใจลูกและมีความรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและประพฤติดนเป็นตัวอย่างที่ดีได้ เด็กก็จะได้รับแต่สิ่งที่ดีงามเข้ามาในชีวิต ทำให้เจริญเติบโตเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ เมื่ออยู่ที่บ้านก็จะเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และเป็นนักเรียนที่มีความประพฤติเรียบร้อยเมื่ออยู่ที่โรงเรียน จากที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่า มีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วนที่มีความสัมพันธ์กันคือ โรงเรียน ครอบครัว และตัวเด็กหรือเยาวชน เมื่อใดก็ตามที่องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันก็จะสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นบุคลากรที่ดีได้ และการที่จะทำให้องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันได้จะต้องเริ่มจากการกำหนดจุดประสงค์ร่วมกัน และมีความเข้าใจที่ดีต่อกัน ร่วมมือกันที่จะแก้ไขปัญหาและแสวงหาแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนต่อไป ตัวเด็กและเยาวชนเองก็ต้องมีความพร้อมและเต็มใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด มัสเซน (Mussen, 1969 อ้างถึงใน จิรพัฒน์ พรหมสิทธิการ, 2543, หน้า 39) ระบุว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กในแง่ที่พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสมจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความรู้สึกรับผิดชอบในตัวของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ แมกกาฮา (Megaha, 1995 อ้างถึงใน นวลตา อาภาคันทะกุล, 2546, หน้า 23) ที่พบว่าเด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมักจะมีปัญหามาจากการพัฒนาบทบาทในครอบครัวไม่ถูกต้อง ในขณะที่ ฟาโนลิ (Fagnoli, 2004) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการรับรู้ของผู้ปกครองถึงความสำเร็จในความร่วมมือกันระหว่างครอบครัวและโรงเรียน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องของผู้ปกครองกับโรงเรียน พบว่า ความสัมพันธ์และการดำรงการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนจะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อตัวนักเรียนเองและยังส่งผลถึงครูผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วผู้วิจัยสรุปได้ว่าการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและนักเรียนจะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและร่วมมือกันที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาพฤติกรรมของเด็กให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

ผลจากการศึกษา ค้นคว้า ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรูปแบบการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษา พบว่า ผลงานวิชาการภายในประเทศยังไม่มีผู้ใดได้ทำการศึกษาวิจัยค้นคว้าและนำเสนอเรื่องนี้อย่างจริงจัง การศึกษาวิจัยส่วนมากมุ่งเน้นการศึกษาสาเหตุปัจจัยแต่ไม่ได้ระบุหรือเสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้อย่างเป็นรูปธรรม ไม่มีรายงานผลการทดลองใช้รูปแบบการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาแต่ละแห่ง ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะสร้างและพัฒนาชุดฝึกอบรมการแก้ไขปัญหาและป้องกันการทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาโดยวิธีการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผลงานวิจัยต่าง ๆ มากำหนดเป็น

กรอบแนวคิดสำหรับการสร้างชุดฝึกอบรมที่เป็นต้นแบบและดำเนินการพัฒนาด้วยเทคนิคการวิจัย
และพัฒนาต่อไป

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University